Η Βραζιλία, ο Μπολσονάρο και το κίνημα της αντίστασης

Η Βαβυλωνία συνομίλησε με τον διωκόμενο αγωνιστή Júlio Dória που συμμετέχει στη συλλογικότητα Organização popular στο Rio de Janeiro.

Μετάφραση: Γιώργος Νικολακόπουλος

Βαβυλωνία: Απο την εμφάνιση της πανδημίας η τακτική του Μπολσονάρου απέναντι στον κορονοιό ήταν στην ίδια γραμμή με την τακτική του Τράμπ. Μια τακτική ακραίου φιλελευθερισμού με νεο φασιστικό και ακροδεξιο περιεχόμενο. Το αποτέλεσμα είναι η Βραζιλία με 620.000 νεκρούς, να βρεθεί στις πρώτες θέσεις παγκοσμίως όσον αφορά τα θύματα από τον κορονοϊό.

Júlio Dória: Η ανταπόκριση του Μπολσονάρο, σαν πρόεδρος της Δημοκρατίας της Βραζιλίας, στην πανδημία ήταν η χειρότερη δυνατή. Σαν αντιπρόσωπος του λαού της Βραζιλίας θα έπρεπε να λάβει σοβαρά υπόψη τι συνέβαινε στον υπόλοιπο πλανήτη και να έχει πάρει περισσότερα μέτρα πρόληψης. Αυτός αρχικά αρνήθηκε την ύπαρξη του ιού, αλλά ακόμα και στη συνέχεια υποτίμησε τη σημασία της αντιμετώπισης του ιού. Άρχισε να λέει πως «Εντάξει, ο ιός υπάρχει, αλλά δεν είναι και τίποτα σοβαρό». Εν τέλει λειτούργησε ακόμα και ενάντια στα ιατρικά και επιστημονικά πρωτόκολλα υγιεινής και προστασίας, επειδή διαρκώς τοποθετούνταν με τον πιο λάθος τρόπο απέναντι στην πανδημία. Τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά μέτρα που χρειαζόταν να πάρει ήταν αντίθετα στην αντίληψή του για την κοινωνία και τους τρόπους που αυτή οργανώνεται. Αν αναλογιστούμε πόσο απολυταρχική και φασιστική είναι η διακυβέρνησή του, δομημένη πάνω σε γενοκτονίες, θα καταλάβουμε ότι, φυσικά, μέτρα που σκοπεύουν στο να σώσουν και να προστατεύσουν ανθρώπους είναι ενάντια στη φύση του.

Β: Το κίνημα πως αντέδρασε σε αυτη την θανατοπολιτική του

κράτους, πολιτικά και κοινωνικά;

JD: Διοργανώσαμε πολλές δράσεις και καμπάνιες εναντίον του Μπολσονάρο και της πολιτικής του. Στην αρχή της πανδημίας προσπαθήσαμε και διασφαλίσαμε ότι θα υπάρχει πολιτική αλληλεπίδραση ανάμεσα σε κάποιες Φαβέλες και τις Quilombo. **Quilombo** είναι κοινότητες που αποτελούνται από απογόνους σκλάβων και ιθαγενών και φτωχά λευκά ατόμα και είναι δομημένες γύρω από τις οριζόντιες διαδικασίες και την αλληλοβοήθεια. Πολλοί από αυτούς είναι και αγρότες, επομένως υπήρξε ένα δίκτυο αλληλοβοήθειας με τις Φαβέλες, διαμοιραζόταν φαγητό, φάρμακα, ρούχα, αφού το μεγάλο βάρος τα πανδημίας έπεφτε πάνω στις φτωχότερες οικογένειες. Πολλές από αυτές τις οικογένειες δεν μπορούσαν να εξασφαλίσουν ούτε τα πλέον απαραίτητα για την επιβίωσή τους, ούτε ένα πιάτο φαγητό ή ρούχα για να προστατευτούν από το χειμώνα. Οπότε έγινε προσπάθεια με αυτό το δίκτυο να καλυφτούν αυτές οι πρώτες ανάγκες. Αυτή η οργάνωση, αυτό το σε επίπεδο κοινότητας κοινωνικό κίνημα, ήταν αντίθετο στην πολιτική του Μπολσονάρο. Η πολιτική του Μπολσονάρο μας καλούσε να βγούμε στους δρόμους, να πηγαίνουμε για δουλειά και να μεταδίδουμε τον ιό ο ένας στον άλλο. Με το δικό μας τρόπο καταφέραμε να κρατήσουμε τους ανθρώπους μας στα σπίτια, ασφαλείς. Με την υποστήριξη των δομών αλληλοβοήθειας καταφέραμε να εξασφαλίσουμε φαγητό για εμάς και τις κοινότητές μας, να παράξουμε φαγητό και μάσκες, και με οικονομική υποστήριξη πάλι από τα κινήματα να εφοδιαστούμε με αντισηπτικά και άλλα μέσα προστασίας από τον ιό. Αυτά είναι κάποια από τα μέτρα που πήραμε αλλά καταφέραμε επίσης να παράξουμε πολλά κείμενα και πολιτικό λόγο εναντίον του [εν. τον Μπολσονάρο] στο διαδίκτυο, αλλά και να κινητοποιηθούμε στο δρόμο, ακόμα και αν, για προφανείς λόγους, οι κινητοποιήσεις αυτές γίνονταν από περιορισμένο αριθμό ατόμων.

Β: Το καθεστώς Μπολσονάρο πέραν της αυταρχικότητας έχει και χαρακτηριστικά λατινοαμερικάνικου φασισμού.

JD: Ο Μπολσονάρο επηρέασε τα κοινωνικά κινήματα κυρίως με τη χρήση βίας και εκφοβισμού. Έχει πολύ ισχυρές διασυνδέσεις με

τις “militias” και άλλες παραστρατιωτικές ομάδες. **Εγώ προσωπικά, κυνηγήθηκα πριν 3 χρόνια στο Ρίο ντε Τζανέιρο, λόγω της πολιτικής μου δουλειάς και της πολιτικής μου δραστηριότητας.** Αυτού του τύπου οι παραστρατιωτικές ομάδες και οι “militias”, υποστηρίχθηκαν πολιτικά από τις δράσεις της κυβέρνησης. Ειδικά ο Μπολσονάρο, μπορούσε να αρνηθεί ή και να καταλύσει ορισμένες κοινωνικές εγγυήσεις, κάνοντας πολύ δύσκολο το έργο ορισμένων δικηγόρων για παράδειγμα, όταν προσπάθησαν να κινηθούν νομικά εναντίον αξιωματικών της αστυνομίας ή παραστρατιωτικών ομάδων, για καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων κοκ. Επομένως στη συνέχεια όλες αυτές οι ομάδες, ναζιστικές και φασιστικές οργανώσεις, παραστρατιωτικές ομάδες, οι “militias”, πήραν το μήνυμα και έδωσαν μεγαλύτερη ένταση στη δράση τους εναντίον των κοινωνικών κινημάτων, αλλά και εναντίον ελευθεριακών και αριστερών ακτιβιστών.

Β: Και οι επιπτώσεις;

JD: Νομίζω ότι οι επιπτώσεις στα κοινωνικά κινήματα και στην πολιτική πρακτική, κυρίως δηλαδή των αριστερών και αναρχικών κινημάτων, ήταν πολύ αρνητικές. Πολλοί και πολλές από εμάς χάσαμε τις δουλειές μας, άλλοι βρέθηκαν σε ένα καθεστώς επισφαλούς εργασίας και εν τέλει η οικονομική μας δυνατότητα επηρεάστηκε σημαντικά. Μας εξώθησαν στην αβεβαιότητα και στην αναζήτηση άλλων πηγών χρημάτων, σε μια εποχή που η οικονομία είχε κλονιστεί συθέμελα. Αυτές οι συγκυρίες οδήγησαν να διασπαστούμε μεταξύ πολιτικής δουλειάς και επιβίωσης. Ειδικά άνθρωποι που έχουν παιδιά και οικογένειες, χρειάστηκε να γίνουν κομμάτι της πολιτικής μας δράσης, να τους προσφερθούν «άτυπες» εργασίες για να επιβιώσουν. Άλλοι που κατάφεραν να σώσουν τις δουλειές τους εργάζονταν σε εξαντλητικά ωράρια, καθιστώντας αδύνατη την πολιτική τους συμμετοχή. Στο τέλος τα κοινωνικά και πολιτικά κινήματα αποδυναμώθηκαν αισθητά.

Συνέντευξη του Τζιόρτζιο Αγκάμπεν στη Βαβυλωνία

Η επιδημία του κορωνοϊού ήρθε να αποκαλύψει περαιτέρω την παρακμή της νεοφιλελεύθερης ουτοπίας αλλά και να επιταχύνει τις διαδικασίες μετάλλαξης των νέων μορφών κυριαρχίας που εκκολάπτονται και αναπτύσσονται σε πλανητικό πλέον επίπεδο. Τέτοιου είδους έντασης κοινωνικές κρίσεις είναι λογικό να δημιουργούν έντονες συζητήσεις και να θέτουν νέα ερωτήματα. Ο Ιταλός φιλόσοφος Τζόρτζιο Αγκάμπεν από την αρχή σχεδόν της επιδημίας παρεμβαίνει με κείμενα και συνεντεύξεις στον δημόσιο διάλογο, προκαλώντας το ενδιαφέρον αλλά και ποικίλες ενστάσεις. Η Βαβυλωνία εδώ και χρόνια παρακολουθεί με ενδιαφέρον την εξέλιξη της σκέψης του Αγκάμπεν και επιδιώκει τον κριτικό διάλογο μαζί της. Έτσι, με αφορμή τους στοχασμούς του φιλοσόφου για τις νέες πραγματικότητες που δημιουργεί η επιδημική κρίση, σκεφτήκαμε τον Μάη του 2020 να διοργανώσουμε μια ζωντανή συζήτηση μαζί του, να του θέσουμε τα ερωτήματά μας και να του εκφράσουμε τους προβληματισμούς μας. Όπως πιθανόν να θυμάστε, η τεχνολογία αποφάσισε διαφορετικά για όλους μας εκείνη την ημέρα και αυτό δεν κατέστη δυνατό, παρά τις έντονες προσπάθειες που καταβάλαμε τόσο εμείς όσο και ο Τζόρτζιο Αγκάμπεν. Αντ' αυτού, επιλέξαμε να κάνουμε μια γραπτή συνέντευξη μαζί του και να απαντήσει στις ερωτήσεις μας. Αργήσαμε λιγάκι, είναι η αλήθεια, να ανταποκριθούμε στις υποσχέσεις μας. Αν και πέρασε ένα διάστημα από τον χρόνο διεξαγωγής της συνέντευξης, εντούτοις νομίζουμε ότι διατηρεί ακέραιο το ενδιαφέρον της μιας και τόσο τα θέματα που συζητάμε όσο και τα επίδικα της κρίσης που βιώνουμε όχι μόνο δεν έχουν απαντηθεί ίσαμε σήμερα αλλά τώρα αρχίζουν να κάνουν ορατά την παρουσία τους και να μας προϊδεάζουν για τις νέες πραγματικότητες που θα έχουμε να αντιμετωπίσουμε.

μετάφραση: Δήμητρα Πουλιοπούλου

Βαβυλωνία: Οι επιδημίες πάντα συνόδευαν την ανθρώπινη ιστορία στο διάβα της, προκαλώντας με την εμφάνισή τους τριγμούς και ανακατατάξεις στις κοινωνίες και τους ανθρώπους. Η πρόσφατη επιδημία του κορωνοϊού, προς ώρας τουλάχιστον, θα μείνει στην ιστορία όχι τόσο για τη θανατηφόρα δράση της σε σχέση με άλλες επιδημίες, αλλά κυρίως για την πρωτοφανή και πλανητικής διάστασης κινητοποίηση για την αντιμετώπισή της. Πολλά έχουν γραφτεί για το τι μέλλει γενέσθαι και τι θα επακολουθήσει. θεωρείτε ότι η παρούσα επιδημία θα αποτελέσει μια θραύση μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα και θα μιλάμε για πριν και μετά κορωνοϊού εποχή;

Τζιόρτζιο Αγκάμπεν: Θα ήθελα πρώτα να διευκρινίσω ότι θα μιλήσω κυρίως για τη χώρα που γνωρίζω καλά, δηλαδή την Ιταλία.

Κατ’ αρχάς, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Ιταλία, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1960, αποτέλεσε κάπως το εργαστήριο, ιδιαίτερα σε σχέση με την τρομοκρατία, στο οποίο αναπτύχθηκαν οι νέες τεχνικές διακυβέρνησης. Η Ιταλία επομένως, αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση, διότι χρησίμευσε ως εργαστήριο για τις νέες τεχνικές διακυβέρνησης.

Ας πάμε λοιπόν στην πρώτη ερώτηση, σχετικά με το ζήτημα της επιδημίας. Η επιδημία, όπως υποδεικνύεται και από την ετυμολογία του ελληνικού όρου *δήμος*, είναι κατά κύριο λόγο μία πολιτική έννοια. Κατά τον Όμηρο, *επιδήμιος πόλεμος*, σημαίνει εμφύλιος πόλεμος. Όπως φαίνεται ξεκάθαρα πλέον σήμερα, η επιδημία γίνεται το νέο πεδίο της πολιτικής, κατά κάποιον τρόπο, το πεδίο μάχης ενός παγκόσμιου εμφυλίου πολέμου. Συγκεκριμένα, θα προσπαθήσω να εξετάσω το ζήτημα της επιδημίας πέρα από το πλαίσιο της επικαιρότητας• δηλαδή θα εξετάσω τα συμπτώματα και τα σημάδια ενός ευρύτερου πειράματος, στο οποίο το διακύβευμα είναι ένα νέο δυνητικό παράδειγμα διακυβέρνησης των ανθρώπων, του κόσμου και των πραγμάτων. Αυτό που ζούμε σήμερα είναι το τέλος ενός κόσμου, το τέλος μίας εποχής για την πολιτική ιστορία της Δύσης. Αυτή η εποχή είναι η περίοδος

των αστικών δημοκρατιών, των θεμελιωμένων σε δικαιώματα, κοινοβούλια, συντάγματα και στη διάκριση των εξουσιών. Αυτό λοιπόν το μοντέλο αργοπεθαίνει. Ήταν σε κρίση εδώ και αρκετό καιρό, αλλά τώρα διαπιστώνεται ότι προετοιμάζεται η εγκαθίδρυση ένας νέου δεσποτισμού, ο οποίος, καθότι βασίζεται στην υγεία, πιθανόν θα είναι ισχυρότερος και δριμύτερος από όλους τους ολοκληρωτισμούς που γνωρίσαμε μέχρι τώρα. Οι αμερικανοί πολιτειολόγοι αποκαλούν *Security State*, (Κράτος Ασφάλειας) ένα κράτος στο οποίο οι πολίτες, για λόγους ασφάλειας, θα μπορούσαν να αποδεχτούν περιορισμούς στις ατομικές τους ελευθερίες, που θα τους ήταν αδιανόητο ότι θα τις αποδέχονταν ποτέ στο παρελθόν.

> *Τώρα με την πανδημία, έχει γίνει ένα βήμα ακόμη παραπέρα. Εισήλθαμε σε ένα πολιτικό μοντέλο διακυβέρνησης που μπορούμε να το ονομάσουμε «βιοασφάλεια».*

Σ’ ένα βιβλίο που δημοσιεύτηκε το 2013 –που θα άξιζε σήμερα να ξαναδιαβαστεί– ο Πατρίκ Ζιλμπερμάν, ένας γάλλος μελετητής, απέδειξε πως η υγειονομική ασφάλεια γινόταν ο βασικός μηχανισμός των κρατικών και διεθνών πολιτικών στρατηγικών, ενώ μέχρι πρότινος ανήκε στο περιθώριο των πολιτικών εκτιμήσεων. Ο Ζιλμπερμάν αποδεικνύει ότι πρόκειται να δημιουργηθεί ένα είδος «υγειονομικού τρόμου» ως εργαλείο διακυβέρνησης ενός φανταστικού, πλασματικού σεναρίου, το οποίο οι πολιτειολόγοι αποκαλούν *worst case scenario*, το «σενάριο της χειρότερης περίπτωσης». Έτσι, το 2005, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας είχε προειδοποιήσει ότι αναμένονταν μέχρι 150.000.000 θάνατοι λόγω της επερχόμενης γρίπης των πτηνών και είχε προτείνει μία στρατηγική για την οποία όμως, εκείνη την περίοδο, τα κράτη δεν ήταν ακόμη προετοιμασμένα, ενώ σήμερα επικαιροποιείται.

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η βιοασφάλεια, ως παράδειγμα διακυβέρνησης των ανθρώπων, ξεπερνά σε αποτελεσματικότητα όλες τις μορφές διακυβέρνησης που γνωρίσαμε έως σήμερα. Γιατί; Είναι απλό. Διότι, όπως διαπιστώθηκε στην Ιταλία και αλλού, μόλις τίθεται ζήτημα απειλής της υγείας, οι

άνθρωποι αποδέχονται, χωρίς αντιδράσεις, περιορισμούς των ελευθεριών τους, που ποτέ στο παρελθόν δεν θα είχαν φανταστεί ότι θα αποδεχόντουσαν. Όπως οι πολιτειολόγοι προέβλεψαν, έχουμε φτάσει στο παράδοξο να παρουσιάζεται η παύση κάθε πολιτικής δραστηριότητας και κοινωνικής σχέσης ως υποδειγματική μορφή πολιτικής συμμετοχής. Γίναμε μάρτυρες —τουλάχιστον στην Ιταλία, δεν ξέρω για την Ελλάδα— του παραδόξου, αριστερές οργανώσεις, παραδοσιακά συνηθισμένες να καταγγέλλουν για παραβιάσεις του συντάγματος, να υποστηρίζουν αντιθέτως ανεπιφύλακτα περιορισμούς των ελευθεριών άνευ προηγουμένου — ούτε κατά τη διάρκεια των δύο παγκόσμιων πόλεμων ούτε υπό το φασιστικό καθεστώς. Ούτε υπό το φασιστικό καθεστώς…

Για να γίνει λοιπόν κατανοητό πόσο λεπτός αλλά σε βάθος είναι αυτός ο μετασχηματισμός, σύμφυτος με τη στρατηγική της βιοασφάλειας, του μοντέλου διακυβέρνησης της βιοασφάλειας, θα ήθελα να δώσω ένα παράδειγμα, το οποίο μου φαίνεται ότι είναι χαρακτηριστικό. Στις αστικές δημοκρατίες, κάθε πολίτης έχει κατά κάποιο τρόπο ένα «δικαίωμα στην υγεία». Αυτό όμως το δικαίωμα, τώρα αντιστρέφεται σε μία νομική υποχρέωση για την υγεία, σε ένα καθήκον για την υγεία, χωρίς οι άνθρωποι να το συνειδητοποιούν. Ένα καθήκον το οποίο πρέπει να εκπληρώνεται με οποιοδήποτε κόστος και τίμημα. Πόσο ψηλά μπορεί να φτάσει λοιπόν αυτό το τίμημα; Όπως συνηθίζεται να λέγεται στην Ιταλία, όταν φτάσεις στο σημείο της πραγματικής βαρβαρότητας, όπως να καίγονται τα πτώματα των νεκρών χωρίς κηδεία.

Βαβυλωνία: Στα κείμενά σας επισημάνατε ότι από τη στιγμή που η τρομοκρατία ως πρόσχημα έχει εξαντληθεί, η «επινόηση» της επιδημίας προσφέρει τις ιδανικές συνθήκες για την επιβολή νέων μοντέλων καταστολής και ελέγχου. Σας ασκήθηκε μάλιστα έντονη κριτική για τον όρο «επινόηση» που χρησιμοποιήσατε. Τα κράτη ήταν ήδη εξοπλισμένα θεσμικά στις προηγούμενες κρίσεις, και εφάρμοσαν πολιτικές ήδη δοκιμασμένες σε πλανητική κλίμακα. Στην Ελλάδα ο κυβερνητικός εκπρόσωπος μάς ευχαρίστησε που θυσιάσαμε το αγαθό ελευθερίας προς χάριν αυτού της ζωής. Ο

όρος «πόλεμος» χρησιμοποιήθηκε ευρέως στην περίπτωση της παρούσας πανδημίας, ενώ εσείς κάνατε λόγω για «εμφύλιο πόλεμο» μιας και ο εχθρός είναι μέσα μας κι όχι έξω. Ποια χαρακτηριστικά της καραντίνας πιστεύετε ότι ήρθαν για να μείνουν; Θεωρείτε ότι η επιδημία θα αποτελέσει το έδαφος για νέα πολιτικά δόγματα;

Αγκάμπεν: Βεβαίως. Όλες οι οικονομικές δραστηριότητες στην πραγματικότητα ήδη συνεχίζονται ή θα συνεχιστούν ή μάλλον ποτέ δεν έπαψαν, αλλά το παράδειγμα της βιοασφάλειας, το οποίο προσπάθησα να ορίσω, θα παραμείνει. Με ποιον όμως τρόπο θα παραμείνει; Θα παραμείνει υπό αυτήν την αξιοπερίεργη νόρμα της «κοινωνικής αποστασιοποίησης».

Πιστεύω ότι είναι απαραίτητο να προβληματιστούμε σχετικά με αυτή τη νόρμα, που τόσο αξιοπερίεργα εμφανίστηκε ταυτοχρόνως σε όλο τον κόσμο. Εντελώς ξαφνικά, σε όλες τις χώρες, γίνεται λόγος για την «κοινωνική αποστασιοποίηση» –δεν γνωρίζω πώς λέγεται στην ελληνική γλώσσα– σαν να είχε ήδη προετοιμαστεί αυτή η νόρμα εκ των προτέρων. Είναι αξιοπερίεργη αυτή η νόρμα, καθότι δεν αναφέρεται σε σωματική ή προσωπική αποστασιοποίηση, όπως θα ήταν φυσιολογικό εάν επρόκειτο για έναν ιατροτεχνολογικό μηχανισμό, αλλά στην «κοινωνική αποστασιοποίηση». Δεν θα μπορούσε να υπάρξει πιο σαφής διατύπωση ότι πρόκειται για ένα νέο πρότυπο οργάνωσης της κοινωνίας, δηλαδή, για έναν μηχανισμό θεμελιωδώς πολιτικό. Αλλά τι είδους κοινωνία είναι αυτή όταν βασίζεται στην απόσταση; Μπορεί μια τέτοια κοινωνία να συνεχίζει να χαρακτηρίζεται πολιτική; Τι είδους σχέση, πολιτική ή απλούστερα ανθρώπινη, μπορεί να δημιουργηθεί μεταξύ των ανθρώπων όταν πρέπει να κρατούν ένα μέτρο απόσταση μεταξύ τους και το πρόσωπό τους να καλύπτεται από μία μάσκα;

Ο [Ελίας] Κανέτι, στο αριστουργηματικό του έργο *Μάζα και Εξουσία,* όρισε τη μάζα μέσω της αντιστροφής του «φόβου της επαφής» έναντι της εγγύτητας μέσα στο πλήθος. Όπως αναφέρει, οι άνθρωποι συνήθως δεν θέλουν να έρθουν σε επαφή, ενώ μέσα στην πυκνή μάζα σφίγγονται ο ένας με τον άλλο. Και δεν ξέρω τι

θα έλεγε ο Κανέτι για την κοινωνική αποστασιοποίηση που παρατηρείται στις μέρες μας, βλέποντας μία μάζα που ενώ αποτελείται από άτομα, εκείνα παραδόξως κρατιούνται σε απόσταση και δεν θέλουν να αγγιχτούν. Όπως συχνά συμβαίνει, φυσικά αυτή η αποστασιοποίηση επιτεύχθηκε εύκολα, διότι στην πραγματικότητα κατά κάποιο τρόπο προϋπήρχε.

> *Οι ψηφιακές συσκευές, με τις οποίες όλοι πλέον είναι εξοικειωμένοι από καιρό, έχουν συνηθίσει τα ανθρώπινα όντα σε εικονικές και αποστασιοποιημένες σχέσεις.*

Σε αυτό το σημείο παρατηρείται ότι η επιδημία και η τεχνολογία συμπλέκονται αδιαχώριστα. Και σίγουρα δεν με εξέπληξε το γεγονός ότι ο επικεφαλής της λεγόμενης task force που διορίστηκε από την ιταλική κυβέρνηση, για να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της επιδημίας, είναι ο διευθυντής ενός από τα μεγαλύτερα δίκτυα ψηφιακής επικοινωνίας. Είναι το επιστέγασμα! Και πράγματι, ήταν αυτός, ο ίδιος επικεφαλής της task force, ο οποίος διευθύνει ένα από τα μεγαλύτερα δίκτυα ψηφιακής επικοινωνίας, που ανακοίνωσε αμέσως ότι η εφαρμογή της νέας τεχνολογίας 5G θα συμβάλει στην αποφυγή οποιασδήποτε πιθανότητας μόλυνσης (contagio), δηλαδή επαφής (contatto), μεταξύ των ανθρώπων. Κι έτσι είδαμε το υπουργείο να ανακοινώνει αμέσως ότι από του χρόνου τα πανεπιστημιακά μαθήματα στην Ιταλία θα γίνονται μόνο μέσω του διαδικτύου. Όπως είδα, αυτό συμβαίνει και σε πολλές άλλες χώρες –και στην Αγγλία– κι αυτό είναι πολύ σοβαρό. Για ποιον λόγο; Διότι αυτό που εξαφανίζεται είναι η μορφή της φοιτητικής ζωής. Εξαφανίζεται η πιο ευαισθητοποιημένη πολιτικά τάξη, οι φοιτητές, οι οποίοι συναθροίζονται και συμβιώνουν. Κατ’ αυτό τον τρόπο, οι άνθρωποι δεν θα αναγνωρίζονται πλέον κοιτάζοντας ο ένας τον άλλον στο πρόσωπο, έστω όντας καλυμμένο από μια μάσκα υγειονομικού τύπου, αλλά μέσω ψηφιακών συσκευών που θα αναγνωρίζουν τα βιολογικά τους δεδομένα τα οποία θα συλλέγονται εκ των προτέρων. Κατά συνέπεια, σίγουρα θα συνεχιστεί και η απαγόρευση κάθε είδους «συνάθροισης». Ο παράξενος αυτός όρος, «συνάθροιση», που είδα ότι

χρησιμοποιείται και στη γαλλική γλώσσα, όταν δηλαδή οι άνθρωποι συνευρίσκονται είτε για πολιτικούς λόγους είτε απλά για λόγους φιλίας. Αυτό θα συνεχιστεί να απαγορεύεται.

Βαβυλωνία: Στο βιβλίο σας *Homo Sacer, Κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή* υπογραμμίζετε ότι σε κάθε νεωτερικό κράτος υπάρχει μια γραμμή που οριοθετεί το σημείο στο οποίο η απόφαση για τη ζωή μετασχηματίζεται σε απόφαση περί του θανάτου και η βιοπολιτική μετατρέπεται σε θανατοπολιτική. Έτσι, με βάση αυτό, ο κυρίαρχος ενεργεί σε στενή συνεργασία με τον νομικό, τον γιατρό, τον επιστήμονα, τον ιερέα.

Σήμερα η Ιατρική μπορεί να παρέχει στην εξουσία τη δυνατότητα ή την ψευδαίσθηση της αυθεντίας, το οποίο λειτουργεί τόσο σε πολιτικό όσο και σε ηθικό επίπεδο. Η υπαγωγή της ζωής στη στατιστική οδηγεί αναπόδραστα σε μια λογική της ζωής που δεν είναι άξια να βιωθεί, και το πολιτικό σώμα μετασχηματίζεται σε ένα βιολογικό σώμα. Μάλιστα, σε πρόσφατο άρθρο σας επισημάνατε ότι στο σύγχρονο δυτικό κόσμο οι «τρεις θρησκείες» (ο χριστιανισμός, ο καπιταλισμός και η επιστήμη) συνυπάρχουν και συγκρούονται ταυτόχρονα, ενώ σήμερα η σύγκρουση έχει αναζωπυρωθεί μεταξύ της επιστήμης και των άλλων δύο θρησκειών. Πώς κρίνετε τη στάση των επιστημόνων, και ειδικότερα της ιατρικής, στην παρούσα κρίση και ποια η σχέση της με τη διαχείριση της εξουσίας;

Αγκάμπεν: θεωρώ ότι είναι εξαιρετικά σημαντικό να μην υποτιμηθεί ο καθοριστικός ρόλος που διαδραμάτισαν η επιστήμη και η ιατρική —ειδικότερα η ιατρική— στη δημιουργία και στην άρθρωση του παραδείγματος της βιοασφάλειας. Η επιστήμη και η ιατρική διαδραμάτισαν αυτόν τον πολιτικό ρόλο όχι τόσο ως σοβαρές επιστήμες, αλλά επειδή, επί της ουσίας, ενήργησαν ως ένα είδος θρησκείας. Προσωπικά πιστεύω —σαφώς απλοποιώντας κάπως— ότι στο σύγχρονο δυτικό κόσμο έχουν συνυπάρξει τρία μεγάλα συστήματα πίστης• υπό μία έννοια τρεις θρησκείες. Ο χριστιανισμός, ο καπιταλισμός και η επιστήμη. Αυτές οι τρεις θρησκείες έχουν διασταυρωθεί στην ιστορία ποικιλοτρόπως. Πολέμησαν και συγκρούστηκαν μεταξύ τους, και στην πορεία

σταδιακά συμφιλιώθηκαν έως ότου να εδραιωθεί κατά τη Νεωτερικότητα ένα είδος ειρηνικής συμβίωσης μεταξύ των κοινών συμφερόντων. Το καινούριο δεδομένο, το οποίο δεν είχαμε αντιληφθεί αλλά μπορούμε πλέον να το διακρίνουμε ξεκάθαρα, είναι ότι η επιστήμη, ιδίως η ιατρική, έχει εισέλθει σε μια υπόγεια σύγκρουση με τις άλλες δύο θρησκείες από την οποία, είναι πλέον σαφές, ότι εξήλθε νικήτρια. Δηλαδή, οι άλλες δύο δυτικές θρησκείες, του Χριστού και του χρήματος, κατά κάποιον τρόπο έχουν ηττηθεί και έδωσαν την πρωτοκαθεδρία στη θρησκεία της επιστήμης και της ιατρικής. Κι αυτό είναι προφανές.

Είδαμε την καθολική εκκλησία εύκολα να απαρνείται τελείως τις αρχές και τις παραδόσεις της, ξεχνώντας ότι, ο Άγιος –του οποίου ο τωρινός Πάπας έχει σφετεριστεί τον τίτλο– αγκάλιαζε τους λεπρούς, ότι ένα από τα θεμελιώδη έργα ελέους ήταν να επισκέπτεται τους αρρώστους και ότι τα ιερά μυστήρια τελούνται μόνο δια φυσικής παρουσίας. Ιδού λοιπόν• η εκκλησία όλα αυτά τα ξέχασε. Δεν ξέρω τι συνέβη στην ορθόδοξη εκκλησία, αλλά η ρωμαιοκαθολική εκκλησία απλώς παραιτήθηκε.

Όσο για τον καπιταλισμό, παρόλο που υπήρξαν κάποιες διαμαρτυρίες, είδαμε ότι τελικά αποδέχτηκε τις απώλειες στην παραγωγή, τις οποίες ποτέ στο παρελθόν δεν θα τις είχε υπολογίσει, γνωρίζοντας όμως –τώρα πλέον αρχίσαμε να το καταλαβαίνουμε– ότι αργότερα θα επανέρχονταν σε μία συμφωνία με τη νέα επιστημονική θρησκεία, με την οποία έχει βαθιά ριζωμένους οικονομικούς δεσμούς. Υπάρχει ένας δεσμός, βαθιά ριζωμένος, ανάμεσα στον καπιταλισμό και τη φαρμακευτική βιομηχανία και δεν πρέπει να τον αψηφούμε.

Στη σύγκρουση λοιπόν μεταξύ αυτών των θρησκειών, αυτό που διακυβεύονταν δεν ήταν τόσο η θεωρία, που στη θρησκεία ονομάζεται δόγμα. Ούτε η επιστημονική θεωρία τέθηκε υπό αμφισβήτηση. Ήταν οι πολιτισμικές πρακτικές, η συμπεριφορά των ανθρώπων, δηλαδή, η συμπεριφορά των πιστών.

Ο Ιβάν Ίλιτς, ίσως ο μεγαλύτερος και δριμύτερος κριτικός της Νεωτερικότητας, έδειξε πως η αυξανόμενη ιατρικοποίηση του

σώματός μας, με την οποία είμαστε πλέον τόσο εξοικειωμένοι, έχει μεταμορφώσει τη βιωμένη εμπειρία κάθε ατόμου στο σώμα και τη ζωή του.

Αυτό είναι ένα σημαντικό σημείο, ειδάλλως, εάν δεν ληφθεί υπόψη αυτή η μεταμόρφωση της ενσώματης εμπειρίας, δεν μπορεί να γίνει κατανοητό πώς είναι δυνατόν οι άνθρωποι να αποδέχτηκαν αδιαμαρτύρητα την επιβολή των περιοριστικών μέτρων εξαίρεσης. Εκείνο που συνέβη είναι ότι οι άνθρωποι διέσπασαν την ενότητα της έμβιας ύπαρξής τους, η οποία όμως είναι πάντα, αδιαχώριστα και ταυτόχρονα, σωματική και πνευματική. Ασφαλώς δεν ζούμε υπό αυτόν τον διαχωρισμό. Έχουμε το συνολικό βίωμα της σωματικής, πνευματικής και κοινωνικής εμπειρίας μας. Εκείνο που συνέβη, υπό την επήρεια της αυξανόμενης ιατρικοποίησης, είναι ότι αυτή η ενότητα διασπάστηκε αφενός σε μια καθαρά βιολογική οντότητα —η βιολογική ζωή, η φυτική ζωή— και αφετέρου σε μία κοινωνική, πολιτισμική και πολιτική ζωή. Αυτή η διάσπαση είναι πολύ σημαντική, αλλά δεν παύει να είναι μία αφαίρεση, αλλά μία αφαίρεση ισχυρή και αποτελεσματική.

Ο ιός της covid-19 ανέδειξε ξεκάθαρα ότι οι άνθρωποι δεν πιστεύουν πλέον σε τίποτα άλλο πέρα από τη γυμνή βιολογική ζωή. Έτσι, παρατηρήθηκε στη χώρα μου, οι ιταλοί πολίτες, μπροστά στον κίνδυνο —στην πραγματικότητα πολύ μακρινό— μήπως και αρρωστήσουν, να παραιτούνται σχεδόν από όλα: τις φυσιολογικές συνθήκες διαβίωσης, τις κοινωνικές τους σχέσεις, την εργασία τους, τις πολιτικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις τους, ακόμη και από τη φιλία και τον έρωτα.

Όπως είπα, αυτή η διχοτόμηση μεταξύ βιολογικής και κοινωνικής ζωής είναι μία αφαίρεση. Και βέβαια είναι μία αφαίρεση, ωστόσο γνωρίζετε ότι η σύγχρονη ιατρική πραγμάτωσε αυτήν την αφαίρεση μέσω των συσκευών μηχανικής υποστήριξης, οι οποίες μπορούν να διατηρούν σχεδόν επ' αόριστον το ανθρώπινο σώμα σε μία κατάσταση πλήρους φυτικής ζωής στις μονάδες εντατικής θεραπείας. Πρόκειται για μία θολή πραγματικότητα, μία γκρίζα ζώνη, η οποία δεν πρέπει ποτέ να υπερβαίνει τα όρια της. Είναι

αναγκαία, αλλά δεν πρέπει ποτέ να υπερβαίνει τα αυστηρά ιατρικά της όρια στις μονάδες εντατικής θεραπείας.

Αντιθέτως, εκείνο που τελικά συνέβη σήμερα με την επιδημία είναι ότι το σώμα, σε μία κατάσταση πλήρους φυτικής ζωής στη μονάδα εντατικής θεραπείας, έχει γίνει ένα είδος πολιτικού παραδείγματος βάση του οποίου οι πολίτες πρέπει να ρυθμίσουν τη συμπεριφορά τους συρρικνώνοντας τη ζωή τους σε μία καθαρά βιολογική ζωή. Η διατήρηση, με οποιοδήποτε τίμημα, αυτής της φυτικής ζωής, η οποία διαχωρίζεται με ασαφές τρόπο από την κοινωνική ζωή, θεωρώ ότι είναι το πιο εντυπωσιακό στοιχείο της νέας αυτής θρησκευτικής λατρείας στην ιατρική, η οποία μετατράπηκε η ίδια σε θρησκεία.

Βαβυλωνία: Μια κριτική που σας ασκείται σχετικά με την κατάσταση εξαίρεσης αλλά και τον τρόπο διάρθρωσης της εξουσίας που προκρίνετε είναι αυτή του πεσιμισμού. Δηλαδή, ότι μέσα από τη θεωρία σας ότι στις σύγχρονες καπιταλιστικές δημοκρατίες είμαστε όλοι εν δυνάμει homines sacri το πλαίσιο της κατάστασης εξαίρεσης δημιουργεί τους όρους ώστε η κυριαρχία να καταστεί μια ανυπέρβλητη και ζοφερή συνθήκη την οποία οι κοινωνίες δύσκολα μπορούν να αντιπαλέψουν. Θα θέλαμε ένα σχόλιό σας. Και επιπλέον, ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα περιθώρια αντίστασης στη σημερινή συνθήκη και τι νέο μπορεί να γεννηθεί;

Αγκάμπεν: Η απαισιοδοξία και η αισιοδοξία δεν αποτελούν πεδία στοχασμού αλλά κατά βάση αμφίβολες ψυχολογικές κατηγορίες. Όσοι τις χρησιμοποιούν στο πεδίο της διανόησης αποδεικνύουν μονάχα την αδυναμία τους να σκέφτονται, εάν όχι, την ανοησία τους.

Η Σιμόν Βέιλ, η φιλόσοφος η οποία στοχάστηκε με υποδειγματικό τρόπο επί της αλλαγής των πολιτικών κατηγοριών κατά τη Νεωτερικότητα, σε μια σειρά άρθρων της τη δεκαετία του 1930, είχε προειδοποιήσει ότι ήταν αναγκαίο να είμαστε επιφυλακτικοί απέναντι σε εκείνους οι οποίοι, αντιμέτωποι με την άνοδο του φασισμού στην Ευρώπη, θρέφονταν με φρούδες προσδοκίες και με

λόγια που είχαν χάσει το νόημά τους. Πιστεύω ότι σήμερα πρέπει να αναστοχαστούμε με σοβαρότητα, εάν ορισμένες λέξεις που εξακολουθούμε να χρησιμοποιούμε, όπως δημοκρατία, εκλογές, σύνταγμα, νομοθετική εξουσία –όλες αυτές οι έννοιες– στην πραγματικότητα έχουν χάσει από καιρό το πολιτικό τους νόημα. Μόνο, δηλαδή, εάν καταφέρουμε να διατηρήσουμε την πνευματική μας διαύγεια και παραμένοντας συγκεντρωμένοι στις νέες μορφές δεσποτισμού που έχουν πλέον δημιουργηθεί αντικαθιστώντας σε κάθε σπιθαμή τις παλιές κατηγορίες, θα καταφέρουμε τελικά να χαράξουμε τις νέες μορφές αντίστασης, στις οποίες αναφερθήκατε, τις νέες μορφές αντίστασης, τις οποίες θα μπορούσαμε να αντιτάξουμε.

Βαβυλωνία: Το προσφυγικό ζήτημα τα τελευταία χρόνια αποτελεί ένα μείζον ζήτημα που καλείται να αντιμετωπίσει η ανθρωπότητα. Η μετακίνηση των πληθυσμών στη σημερινή συνθήκη μπορεί ιστορικά να συγκριθεί, στην αριθμητική της διάσταση τουλάχιστον, μ’ εκείνη που συνέβη μετά τους δύο παγκοσμίους πολέμους. Τόσο η Ελλάδα όσο και η Ιταλία λόγω της γεωπολιτικής τους θέσης βιώνουν με ένταση το ζήτημα του βίαιου εκπατρισμού μεγάλων πληθυσμών από την Ανατολή προς τη Δύση. Σε ένα παλιό σας κείμενο με τίτλο *Πέρα από τα δικαιώματα του ανθρώπου* αναφέρετε ότι οι διακηρύξεις των δικαιωμάτων αποτελούν τον τόπο «όπου συμβαίνει το πέρασμα από τη θεϊκής προέλευσης βασιλική κυριαρχία στην εθνική κυριαρχία». Έτσι συγκροτείται η ένταξη της ζωής στη σφαίρα της κρατικής κυριαρχίας. Η μεταμόρφωση του υπηκόου σε πολίτη σημαίνει τη μετατροπή της φυσικής γυμνής ζωής (γέννηση) σε άμεσο αντικείμενο κυριαρχίας. «Η αρχή της γέννησης και η αρχή της κυριαρχίας, διαχωρισμένες στο ancient regime, ενώνονται τώρα αμετάκλητα για να αποτελέσουν το θεμέλιο του νέου έθνους-κράτους». Έτσι έχουμε την ταύτιση της γέννησης με το έθνος, ενώ η δυνατότητα στο δικαίωμα μπορεί να αποδοθεί στον άνθρωπο μόνο από τη στιγμή που αυτός εγγράφεται στη σφαίρα της κρατικής κυριαρχίας, ως υπήκοος κι όχι ως πολίτης. Ο πρόσφυγας αποτελεί το σημείο ρήξης μεταξύ της γέννησης και της εθνικότητας, ρηγματώνει την ταύτιση ανθρώπου και πολίτη και έτσι δημιουργεί κρίση στο

κυρίαρχο αφήγημα, στο τρίπτυχο κράτος-έθνος-έδαφος. Σήμερα η στρατηγική της Ευρώπης απέναντι στους πρόσφυγες λαμβάνει χώρα μέσω πολεμικών κραυγών, χρησιμοποιώντας χώρες όπως η Ελλάδα, η Τουρκία και η Λιβύη ως αποθήκες ψυχών. Σε αυτό το κείμενο επίσης επισημαίνετε ότι υπάρχει επιτακτική ανάγκη για έναν επαναπροσδιορισμό της έννοιας του πολίτη στον ευρωπαϊκό κόσμο, που θα επιτρέψει μια ομαλότερη ενσωμάτωση των πληθυσμών αυτών. Θα θέλαμε ένα σχόλιό σας για τα παραπάνω.

Αγκάμπεν: Στο κείμενο που αναφέρετε, προσπάθησα, ακολουθώντας τα ίχνη του δοκιμίου της Χάνα Άρεντ με τίτλο *Εμείς οι Πρόσφυγες*, ν' αντιπαραβάλλω τη μορφή του πρόσφυγα με τη μορφή του πολίτη. Αποτελούσε για εμένα ζήτημα αμφισβήτησης του νοήματος περί παραβίασης της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του 1789 με την αμφιλεγόμενη διάκριση μεταξύ του Ανθρώπου και του Πολίτη – «δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη». Όπως για την ακρίβεια η Χάνα Άρεντ είχε γράψει, ότι δηλαδή οι πρόσφυγες ήταν η πρωτοπορία του λαού τους. Η Χάνα Άρεντ έγραψε ότι, οι πρόσφυγες είναι πρωτοπορία των λαών τους εκείνη την εποχή. Προς την ίδια κατεύθυνση πρότεινα την αντικατάσταση του πολίτη από τον πρόσφυγα, ως το θεμελιώδες πολιτικό πρότυπο, επιδιώκοντας ν' ασκήσω κριτική στην κεντρικότητα της έννοιας του πολίτη και αντικαθιστώντας την με εκείνη του πρόσφυγα. Πράγματι, κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, η έννοια της ιθαγένειας έχανε σταδιακά οποιοδήποτε έγκυρο πολιτικό περιεχόμενο, όδευε δηλαδή προς την πλήρη αποπολιτικοποίησή της. Με άλλα λόγια, σήμερα ο πολίτης δεν αποτελεί πλέον σύμβολο ενεργής πολιτικής συμμετοχικότητας, αλλά κυρίως, μία μορφή αποπολιτικοποίησης.

Εν συντομία, πιστεύω ότι, για το σύγχρονο βιοπολιτικό παράδειγμα, αυτή η έννοια του πολίτη δεν έχει πλέον και τόσο νόημα. Εκείνο όμως που τελικά συνέβη με το νέο παράδειγμα της βιοασφάλειας και εφαρμόζεται πλέον μπροστά στα μάτια μας –επιμένω ότι βρισκόμαστε μπροστά σε κάτι καινούργιο κι ένα βήμα ακόμη παραπέρα– είναι ότι σε ένα τέτοιου είδους πλαίσιο, η έννοια της ιθαγένειας έχει πλέον αλλάξει άρδην. Η επιδημία

απέδειξε ότι ακόμα και ο πολίτης, εν τέλει, συρρικνώνεται στη γυμνή βιολογική του ύπαρξη. Για την ακρίβεια, απέδειξε ότι επιθυμεί να το κάνει από μόνος του. Κατ' αυτόν τον τρόπο λοιπόν, ο πολίτης αφομοιώνεται με τον πρόσφυγα χωρίς δικαιώματα, διότι ο πρόσφυγας, είναι ο ορισμός του ανθρώπου χωρίς δικαιώματα, η γυμνή ζωή. Μπορούμε λοιπόν να ισχυριστούμε ότι στις μέρες μας, ο πρόσφυγας εσωτερικεύθηκε μέσα στο ίδιο το σώμα του πολίτη. Εντούτοις, ο πολίτης και ο πρόσφυγας ενσωματώνονται στο ίδιο σώμα.

Πιστεύω, επομένως, πως είμαστε σε θέση να διακρίνουμε ότι, ένας νέος εμφύλιος πόλεμος σχεδιάζεται, στον οποίο ο εχθρός, όπως και ο ιός, είναι εσωτερικευμένος μέσα στο ίδιο μας το σώμα. Όπως συνήθως συμβαίνει, όταν οι αντιμαχόμενοι καταλήγουν να γίνονται υπερβολικά όμοιοι μεταξύ τους, ο εμφύλιος πόλεμος μαίνεται ακόμα πιο άγριος και χωρίς ανακωχή. Πιστεύω ότι σε αυτό οδεύουμε.

Βαβυλωνία: Η ακραία κατάσταση που δημιουργήθηκε από την επιδημία προκάλεσε έναν υπέρμετρο πανικό. Η αντιμετώπιση βασίστηκε κυρίως στα εθνικά κράτη κι όχι τόσο στους διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι βρέθηκαν σε μια μεγάλη αμηχανία για το τι έπρεπε να πράξουν. Η επέκταση της παγκοσμιοποίησης αλλά και η αδυναμία του κυρίαρχου παραδείγματος να νομιμοποιήσει τα θεμέλια εγκυρότητάς του στα άτομα και τις κοινωνίες έδειχνε να εξοβελίζει τον ρόλο των κρατών από την διαχείριση της πολιτικής, προτάσσοντας την αγορά ως τον μόνο ρυθμιστικό παράγοντα. Βλέπουμε σήμερα με αφορμή την επιδημία να ενισχύεται η έννοια του Ηγέτη, και οι κυβερνήτες των κρατών να παρουσιάζονται ως οι σωτήρες της κοινωνίας – στην Ελλάδα το βιώνουμε αυτό. Ποια νομίζετε ότι θα είναι η συνθήκη του εθνικού κράτους μετά την πανδημία;

Αγκάμπεν: Οι αρχαιολογικές έρευνές μου σχετικά με την ιστορία της δυτικής πολιτικής, στην οποία έχω αφιερωθεί τα τελευταία τριάντα χρόνια, μου έδειξαν ότι το σύστημα διακυβέρνησης στη δυτική πολιτική είναι πάντα διπλό, είναι πάντα διπολικό. Σ' ένα δικαίως διάσημο βιβλίο του, ο Καρλ Πολάνυι απέδειξε ότι,

ήδη από την εποχή της πρώτης βιομηχανικής επανάστασης στην Αγγλία, η ιδεολογία της αγοράς –ο μερκαντιλισμός– συναποτελούσε μαζί με την κρατική εξουσία το ίδιο σύστημα• ενώ φαινόταν ότι της ασκούσε κριτική και της αντιτιθόταν, χωρίς αυτή δεν θα είχε καταφέρει να εφαρμόσει το μεγάλο μετασχηματισμό της δυτικής κοινωνίας.

> *Ο Πολάνυι απέδειξε ότι η βιομηχανική επανάσταση συντελέστηκε μέσω της συνεργασίας δύο δυνάμεων που φαινομενικά δεν σχετίζονταν μεταξύ τους: της αγοράς και του κράτους.*

Πιστεύω όμως ότι το ίδιο ίσχυε σε κάθε περίοδο της ιστορίας της Δύσης. Η κρατική εξουσία συνυπήρχε πάντα μαζί με τις νέες εξουσίες, με τις νέες δυνάμεις που αναπτύσσονταν τόσο εντός όσο και εκτός αυτής. Αρκεί μόνο να αναλογιστούμε τη δυαδικότητα της χρονικής και της πνευματικής εξουσίας, η οποία κυριάρχησε επί αιώνες στην πολιτική κουλτούρα της Δύσης.

Επομένως, όταν σήμερα μιλάμε για παγκοσμιοποίηση, δημόσιους χώρους και την επακόλουθη κρίση του έθνους-κράτους, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι, σαφώς, το παγκόσμιο σύστημα θα μετασχηματιστεί, αλλά δεν θα καταργήσει ποτέ τα έθνη-κράτη από τα οποία εξαρτάται προκειμένου να πραγματωθεί. Ως εκ τούτου, θα θεσπίσει μαζί τους, ακριβώς, ένα διπολικό σύστημα, ένα σύστημα διπλής λειτουργίας. Αυτό στις μέρες μας κατέστη πασιφανές με την επιδημία, η οποία έδειξε με ξεκάθαρο τρόπο, ότι είναι μία αναμφίβολα παγκόσμια στρατηγική, όπως αυτή ακριβώς που προβλέπονταν για την πανδημία από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας.

Είναι γεγονός ότι, μία παγκόσμια στρατηγική δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί χωρίς την αποφασιστική παρέμβαση των εθνών-κρατών, που αποτελούν και τα μόνα που μπορούν να λάβουν –όπως και το έκαναν– τα αναγκαστικά μέτρα εξαίρεσης, τα οποία και απαιτούνται για τη συγκεκριμένη στρατηγική.

Όπως έχουμε ήδη πει, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η επιδημία, η οποία προέρχεται από τη λέξη *δήμος*, είναι ένα πολιτικό

φαινόμενο. Γράφεται ως εξής, *παν-δημία*, στην οποία ο δήμος δεν αποτελεί πλέον ένα πολιτικό σώμα αλλά απλώς ένα βιοπολιτικό –βιολογικό– πληθυσμό.

Βαβυλωνία: Στον γερμανικό τύπο διαβάσαμε πρόσφατα αρθρογραφία η οποία έθετε το ζήτημα του ποιο πολίτευμα αντιμετώπισε καλύτερα την πανδημική κρίση: η δημοκρατία ή η δεσποτεία. Το αριστοτελικό ερώτημα σχετικά με το βέλτιστο πολίτευμα το οποίο είχε επί μακρόν καταχωνιαστεί κάτω από τη θριαμβευτική επικράτηση της φιλελεύθερης δημοκρατίας, δειλά-δειλά επιστρέφει. Η δεδομένη αμφισβήτηση του φιλελεύθερου, παγκοσμιοποιημένου status quo θα περάσει αναγκαστικά μέσα από αυταρχικά και συγκεντρωτικά νήματα ή υπάρχει, ζώσα, μια προοπτική αναδημιουργίας μιας δημοκρατικής πολιτικής πέρα από κράτος και αγορά;

Αγκάμπεν: Πιστεύω ότι η εναλλακτική ανάμεσα στη δημοκρατία και τον δεσποτισμό είναι μία ψευδής εναλλακτική. Το γεγονός ότι στις μέρες μας ένα ολοκληρωτικό κράτος όπως η Κίνα, αναφέρεται ως μοντέλο σε σχέση με την αντιμετώπιση της επιδημίας, δείχνει σε ποιο βαθμό πολιτικής ανευθυνότητας έχουμε φτάσει. Οι αποκαλούμενες δημοκρατικές κοινωνίες έφτασαν σε τέτοιο βαθμό πολιτικής ανευθυνότητας όσο ποτέ άλλοτε και βρίσκονται πραγματικά στο όριο να μετατραπούν σε φασιστικές.

Εννοείται ότι στην εποχή μας τίθεται το ζήτημα της ανεπάρκειας και της παρακμής της δημοκρατίας. Για παράδειγμα, ήδη ο Χάιντεγκερ, σε ένα διαφορετικό μεν πλαίσιο, έθεσε τον προβληματισμό, εάν η δημοκρατία ήταν η κατάλληλη μορφή πολιτεύματος ενόψει του προβλήματος αναφορικά με την τεχνολογία. Ο Χάιντεγκερ έθεσε τον εξής προβληματισμό σε σχέση με την τεχνολογία, η οποία σήμερα αποτελεί, πράγματι, το κυρίαρχο πολιτικό φαινόμενο: είναι η δημοκρατία σε θέση να κυβερνά την τεχνολογία ή τελικά κυβερνάται από αυτήν, όπως τελικά διαπιστώνεται; Το λάθος, κατά τη γνώμη μου, έγκειται στο να τίθεται η εναλλακτική, δημοκρατία-δεσποτισμός, ενώ γνωρίζουμε ήδη, τόσο από τους αρχαίους όσο και από τον [Αλεξίς ντε] Τοκβίλ, ότι η δημοκρατία τείνει να εκφυλίζεται αυθόρμητα

σε δεσποτισμό. Πρέπει λοιπόν να σκεφτούμε μία άλλη μορφή πολιτικής, η οποία να ξεφεύγει από αυτήν την αιώνια ταλάντωση, μεταξύ της δημοκρατίας που εκφυλίζεται σε δεσποτισμό και ενός δεσποτισμού που προσποιείται ότι είναι δημοκρατικός. Έτσι δεν είναι; Διότι με αυτό έχουμε να κάνουμε σήμερα. Νομίζω ότι είναι αδύνατον να πούμε –δεν είμαστε σε θέση– εάν σήμερα στην Ευρώπη ζούμε σε μία δημοκρατία που έχει μετατραπεί σε δεσποτισμό ή σε έναν ολοκληρωτισμό που μεταμφιέζεται σε δημοκρατία. Προσωπικά πιστεύω ότι, πέρα από τις δύο αυτές μορφές και το δίπολο δημοκρατία-δεσποτισμός, θα πρέπει να επινοήσουμε την πολιτική του μέλλοντος – εάν μπορέσει ποτέ να υπάρξει.

Βαβυλωνία: Σε τοποθετήσεις σας το προηγούμενο διάστημα ασκήσατε κριτική στην κρατική διαχείριση της πανδημίας και συγκεκριμένα στην επιβολή μέτρων απαγόρευσης και αναστολής πολλών κοινωνικών δραστηριοτήτων από τις κυβερνήσεις διαφόρων κρατών. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά αντιμετωπίστηκαν με εμφανή επιφυλακτικότητα, αν όχι με εχθρότητα, και από ένα αξιοσημείωτο κομμάτι κρατικών αξιωματούχων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο Τραμπ, ο Μπολσονάρου, ο Μπόρις Τζόνον, δικτάτορες όπως ο Λουκασένκο της Λευκορωσίας και φυσικά πάρα πολλοί παράγοντες της διεθνούς αγοράς. Πώς αξιολογείτε αυτήν την αποστροφή προς τα απαγορευτικά μέτρα που φαίνεται να εκφράζεται από κάποια τμήματα των διεθνών ελίτ;

Αγκάμπεν: Πιστεύω ότι και σε αυτή την περίπτωση μπορούμε να λάβουμε υπόψη μας τη σύγχυση που εξουσιάζει σήμερα τον ανθρώπινο νου όσον αφορά στα πιο φλέγοντα πολιτικά ζητήματα. Υπάρχει πολλή σύγχυση. Το φαινόμενο της επιδημίας, ως φαινόμενο εξαίρεσης, ανέδειξε την κατάσταση της νοητικής σύγχυσης καθώς και σε ποιο βαθμό η στεγνή αντιπολίτευση μεταξύ δεξιάς και αριστεράς στερείται πλέον παντελώς οποιουδήποτε πολιτικού περιεχομένου.

Πρόσφατα, ενεπλάκη και στη Γερμανία σε μία άλλη υπόθεση. Μία ομάδα της άκρας αριστεράς, η οποία διαδήλωνε ενάντια στις παραβιάσεις των συνταγματικών ελευθεριών, δέχτηκε βίαιη

επίθεση ότι συνυπήρχε σε αυτές τις διαδηλώσεις με την άκρα δεξιά. Προφανώς με αυτόν τον τρόπο προσπαθούσαν να διασύρουν μία απολύτως θεμιτή αντίδραση.

Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι η αλήθεια παραμένει αλήθεια είτε λέγεται από την αριστερά είτε λέγεται από τη δεξιά. Εάν ένας φασίστας υποστηρίζει ότι 2+2=4, αυτό δεν μπορεί να αποτελεί μία διαμαρτυρία κατά των μαθηματικών και αντιστοίχως, εάν λέγεται ότι 2+2=5 – όπως άλλωστε συμβαίνει συχνά στην αριστερά. Έτσι δεν είναι; Απεναντίας, είναι σημαντικό να αναλυθούν οι λόγοι που οδηγούν τα πρόσωπα, τα οποία κατονομάσατε στην ερώτησή σας, να υποστηρίζουν μία συγκεκριμένη άποψη. Δεν μπορώ να κατανοήσω τις στρατηγικές που υπηρετούνται για άλλους σκοπούς χρησιμοποιώντας μία ορθή, απολύτως δόκιμη, κατά τα άλλα, άποψη. Δεν πρέπει να αμφισβητείται η απαράμιλλη αλήθεια εκείνης της άποψης.

Εκτός Νόμου ο Πολιτισμός και η Ελευθερία

του Παναγιώτη Μαυρέλη

Οι σαββατιάτικες πρωθυπουργικές ανακοινώσεις δεν ήταν ένα διάγγελμα για την δημόσια υγεία αλλά ένα ανακοινωθέν για τη δημόσια τάξη. Στο διάγγελμά του, ο πρωθυπουργός εμφανίστηκε σαν τον μεγαλύτερο αρνητή του ιού. Ενώ η πανδημία καλπάζει, δεν σπατάλησε ούτε μια λέξη για το δημόσιο σύστημα υγείας•

ούτε μισή κουβέντα για γιατρούς, νοσηλευτές και νοσοκομεία• τόση ήταν η έγνοια του! Αλλά είναι αυτή του η αλαζονεία που δεν του επιτρέπει να κρατήσει ούτε τα προσχήματα.

Ένα ολόκληρο «παρασύνταγμα», ένα καθεστώς εξαίρεσης έχει εγκατασταθεί στη δημόσια σφαίρα και υπονομεύει τις ελευθερίες των πολιτών. θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος αναστέλλονται και δημοκρατικά δικαιώματα καταστρατηγούνται. Τι σχέση έχουν όλα αυτά με τη δημόσια υγεία; Ποια έκτακτη υγειονομική ανάγκη εξυπηρετούν; Τι νόημα έχει η απαγόρευση των συναθροίσεων, όταν είσαι υποχρεωμένος να στέκεσαι με τις ώρες στις ουρές των τραπεζών και των δημόσιων υπηρεσιών ή να συνωστίζεσαι στους χώρους εργασίας; Τι νόημα έχει η νυχτερινή απαγόρευση κυκλοφορίας, όταν το πρωί στοιβάζεσαι αναγκαστικά στα βαγόνια του μετρό για να πας στη δουλειά; Τι είναι όλα αυτά, αν δεν είναι ασκήσεις αυταρχισμού; Ένας απροκάλυπτος απολυταρχισμός που όχι μόνο δεν υπαγορεύεται από τις έκτακτες συνθήκες της υγειονομικής κρίσης, αλλά υπονομεύει τη συναίνεση στα όποια απαραίτητα μέτρα;

Ξέραμε εξαρχής πως το κράτος δεν θα παραιτούνταν από τις έκτακτες εξουσίες του. Όμως ποια ασύγγνωστη ακρισία επέβαλε σε πολλούς να ζουν σε μια ψευδαίσθηση προσωρινότητας και να νομίζουν πως «θα λογαριαστούν μετά»; Ποιο είναι αυτό το «μετά»; Δεν κατάλαβαν ακόμα ότι το «μετά» είναι τώρα; Ότι το έκτακτο είναι το μόνιμο, το εξαιρετικό είναι το κανονικό.

> *Τα κράτη έχουν ένα τρόπο για να αντιμετωπίζουν τις κρίσεις, ακόμα και τις υγειονομικές. Την αστυνομία. Τη δημόσια ασφάλεια.*

Καμιά πρόνοια, καμιά κοινωνική πολιτική. Δεν ξέρουν από γιατρούς, μόνο από χωροφύλακες. Δεν είναι ο νεοφιλελευθερισμός που τους κάνει «τσιγκούνηδες». Είναι η όρεξή τους για απόλυτη εξουσία που άνοιξε για τα καλά. Αν τα ασιατικά κράτη θεωρούνται πρότυπο διαχείρισης, δεν είναι για τους θεσμούς πρόνοιας που ανέπτυξαν, αλλά για τα καθεστώτα επιτήρησης και

ελέγχου στα οποία μετατράπηκαν.

Δεν πρόκειται για αντιμετώπιση της πανδημίας. Δεν πρόκειται για το πολυθρύλητο «κράτος πρόνοιας» που στέκεται στο πλάι του πολίτη, αλλά για το διαβόητο αστυνομικό κράτος που ορθώνεται απέναντί του. Δεν θυσιάζεται η ελευθερία προς χάριν του γενικού καλού. Τουναντίον, είναι η φαλκίδευση των ελευθεριών που οδηγεί ευθέως στην υπονόμευση της δημόσιας υγείας. Ας μην υπάρχει αμφιβολία, και την εξαθλίωση θα σπείρουν και στα δεσμά θα μας ρίξουν και την υγειά μας δεν θα έχουμε.

Ποια παραλυσία, όμως, κυριεύει την Αριστερά και δεν αντιστέκεται ούτε στις πιο κατάφωρες παραβιάσεις της ελευθερίας των πολιτών; Ποια θεωρητική και πρακτική ατολμία δεν αφήνει να ψελλίσουμε ούτε τα αυτονόητα; Ποια μοιραία αμηχανία δεν επιτρέπει την αμφισβήτηση της αδιανόητης απαγόρευσης κυκλοφορίας; Ποια απαισιοδοξία της σκέψης αλλά και της βούλησης μας αδρανοποιεί μπροστά στις προκλήσεις των καιρών; Ίσως πρόκειται για ιστορική χρεοκοπία.

Αυτό που την περασμένη άνοιξη περιοριζόταν στη σφαίρα της υποψίας, πλέον διακηρύσσεται ανοιχτά: «θα κυκλοφορείτε μόνο για να δουλεύετε».

> *Σήμερα, ό,τι δεν αφορά τη σφαίρα της παραγωγής και της κατανάλωσης τίθεται εκτός νόμου.*

Μπορεί το θέατρο, ο κινηματογράφος, η διασκέδαση και η ψυχαγωγία εν γένει να ανήκουν στη σφαίρα της κατανάλωσης, αλλά δεν είναι μόνο κατανάλωση. Είναι χώροι ανάπτυξης και εκδίπλωσης της κοινωνικότητας. Όπως είναι οι πλατείες και οι δρόμοι. Εκεί ακριβώς είναι το ζήτημα. Στους σινεμάδες και στα μπαρ, στα αμφιθέατρα και στα καφενεία, στις πλατείες και στους δρόμους φτιάχνονται οι κοινωνικές σχέσεις. Εκεί σφυρηλατείται ο κοινωνικός δεσμός. Αυτός ο δεσμός είναι που πρέπει να σπάσει.

Αυτοί οι χώροι κλείνουν. Και ας είναι οι κατεξοχήν χώροι που

μπορούσαν να κρατηθούν οι αποστάσεις και να τηρηθούν τα μέτρα. Όλα τα άλλα, βιομηχανίες και καζίνο, τράπεζες και εφορίες, συνεχίζουν κανονικά. Χωρίς μέτρα, μόνο με προσχήματα. Ο κόσμος θα συνεχίσει να στοιβάζεται στις συγκοινωνίες, στους εργασιακούς χώρους και στις ουρές των δημοσίων υπηρεσιών.

Δεν σημαίνουν τα παραπάνω ότι οι χώροι αυτοί δεν θα μπορούσαν να μετατραπούν σε εστίες μετάδοσης του ιού. Δεν υπάρχουν χώροι απρόσβλητοι από τον ιό, παρόλο που τα κυβερνητικά μέτρα υπονοούν το ακριβώς αντίθετο. Σημαίνουν όμως, ότι το lockdown ή θα είναι καθολικό ή θα είναι μια τρύπα στο νερό. Μια τρύπα στο νερό όσον αφορά την ανακοπή της πανδημίας, αλλά μάλλον αρκετά αποτελεσματικό για τις βαθιές και βίαιες μεταβολές που συντελούνται.

Με δυο λόγια, κανένα lockdown δεν επιβλήθηκε, καμιά καραντίνα. Το μόνο που έγινε είναι ότι η κοινωνική ζωή βγήκε εκτός νόμου. Απαγόρευσαν τον πολιτισμό, τις κοινωνικές συναναστροφές και τους δημόσιους χώρους. Και αυτά δεν έχουν καμία σχέση με την δημόσια υγεία.

Ο νοσηρός εκβιασμός που μας απευθύνουν είναι να ανταλλάξουμε τον πολιτισμό και την ελευθερία μας, τους φίλους και της φίλες μας με την υγεία μας. Όμως, η ζωή του ανθρώπου ούτε ανταλλάσσεται, ούτε τεμαχίζεται. Ούτε οι κοινωνίες αλυσοδένονται.

*Ο Παναγιώτης Μαυρέλης είναι κοινωνιολόγος

Ο αγώνας στις φαβέλες και η

αρπαγή της γης: συνέντευξη με τη βραζιλιάνικη συλλογικότητα ADEP

Τη συνέντευξη, για λογαριασμό της Βαβυλωνίας, πήρε ο Κυριάκος Σπυρίδης στο Ρίο Ντε Τζανέιρο από την Καμίλα Ζουρδάν της βραζιλιάνικης συλλογικότητας ADEP.*

μετάφραση του Θεόφιλου Βανδώρου

Βαβυλωνία: Με ποιό τρόπο επέλεξε να αντιμετωπίσει ο πρόεδρος Μπολσονάρο την Πανδημία ?

ADEP: Ο Μπολσονάρο, από την αρχή, ακολουθεί μία πολιτική άρνησης σχετικά με την πανδημία. Ήδη έχει διατυπώσει απόψεις όπως: «είναι απλά μία ασήμαντη γρίπη» και «ορισμένοι θα πεθάνουν, αλλά και τί να γίνει;», ή ακόμα «πάρτε χλωροκίνη να τελειώνουμε». Στην πραγματικότητα ο μόνος φόβος του είναι πως η οικονομική κρίση που σίγουρα θα επακολουθήσει, θα επηρεάσει την κυβέρνησή του, ενώ επιδιώκει την διατήρηση του στην εξουσία. Επομένως, εναντιώνεται στην κοινωνική αποστασιοποίηση, έτσι ώστε, όσο μπορεί, να καθυστερήσει την οικονομική ύφεση ακόμα και αν κάτι τέτοιο θα οδηγήσει στο να χαθούν ζωές χιλιάδων ανθρώπων. Η στάση του επακόλουθα, κάνει σαφή την αντίφαση ανάμεσα στο καπιταλιστικό σύστημα και τη διατήρηση της ζωής, ανάμεσα στην υπεράσπιση της οικονομικής δραστηριότητας και την προστασία του πληθυσμού. Εκφράζει μάλιστα αυτή την αντίφαση, όταν λέει πως ενδιαφέρεται περισσότερο για τις εταιρείες από ότι για τα άτομα («CNPJs vs CPFs»).[1] Ο λόγος είναι πως, κατά την άποψη του, η διαβίωση των τελευταίων εξαρτάται από τις πρώτες και όχι το αντίθετο.

Δεν αποτελεί έκπληξη που υπερασπίζεται όσα υπερασπίζεται· ο Μπολσονάρο εκφράζει αντιεπιστημονικές απόψεις, εξελέγη εκθειάζοντας τα βασανιστήρια του στρατιωτικού καθεστώτος και απεχθάνεται τις ζωές των ανθρώπων. Είναι ένας «Τραμπ» σε

χειρότερη έκδοση· συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά της λεγόμενης «νέας δεξιάς» που προάγει τους αποκλεισμούς, τον μισογυνισμό και τον ρατσισμό. Με τον Μπολσονάρο γίνεται προφανές ενάντια σε τι αγωνιζόμαστε, χωρίς να υπάρχει η κάλυψη της θεσμικότητας που προέβαλαν τα υποτιθέμενα δημοκρατικά καθεστώτα στη δεκαετία του '90 και στις αρχές του 2000.

Β: Πώς αντιδρούν οι Βραζιλιάνοι σε αυτή τη συγκεκριμένη στάση του προέδρου;

ADEP: Να μία καλή ερώτηση: γιατί οι άνθρωποι υποστηρίζουν, τουλάχιστον ένας μεγάλος αριθμός, τις παράλογες θέσεις του προέδρου; Ε, λοιπόν, από τη μία μεριά πρόκειται για τον εκφασισμό της κοινωνίας που πάντα καραδοκούσε αλλά τώρα βγήκε στο φως. Η αλήθεια είναι πως η κοινωνία της Βραζιλίας είναι εξαιρετικά συντηρητική, ρατσιστική, σεξιστική, ομοφοβική… Δεν υπήρξε ποτέ κάποια αλλαγή από τα κάτω σε σχέση με αυτές τις «αξίες» που διαπερνούν την κοινωνία. Ένα σχέδιο μιας βαθιάς μεταστροφής αυτών των αντιλήψεων δεν εκτιμήθηκε ποτέ. Δεν μπορούμε ούτε καν να πούμε πως ένας τέτοιος σχεδιασμός απέτυχε, επειδή πολύ απλά δεν υπήρξε ποτέ, δεν ενδιέφερε ποτέ εκείνους που κατέχουν την εξουσία. Έτσι ο Μπολσονάρο έχει συγκεντρώσει αυτά τα στοιχεία προς όφελος του. Αναπτύσσεται μέσα σε ένα σκοτεινό περιβάλλον που όλοι μας υποκρινόμαστε πως δεν μας αφορά.

Από την άλλη μεριά, μία άλλη ερώτηση είναι το πώς η νέα δεξιά κατάφερε να οικειοποιηθεί τα αντισυστημικά κοινωνικά στοιχεία με έναν τρόπο που αρνήθηκε η συστημική αριστερά. Τώρα έχουμε μία κυβέρνηση που κουρελιάζει το ομοσπονδιακό σύνταγμα και μία αντιπολίτευση που ολοφύρεται πάνω από το κουφάρι της δημοκρατίας, που πέθανε πριν προλάβει να ζήσει. Η ονομαζόμενη κρίση της αντιπροσώπευσης κατέληξε χειραγωγούμενη από αυτή τη νέα δεξιά που διατείνεται πως είναι αντισυστημική, όμως στην πραγματικότητα πρόκειται για το ίδιο το σύστημα που ντρέπεται να κάνει την εμφάνισή του. Οι δυνάμεις που έρχονται στην επιφάνεια με την κυβέρνηση του Μπολσονάρο είναι οι πολιτικές δυνάμεις που υπήρχαν ήδη στις σκιές: οι συνταγματάρχες, οι

παρακρατικοί, οι μεγαλο-ιδιοκτήτες γης, όλοι όσοι δεν αποδέχθηκαν το τέλος της στρατιωτικής δικτατορίας… Η συστημική αριστερά ευθύνεται για την άνοδο του νεοφασισμού, επειδή ποτέ δεν εφάρμοσε ένα αληθινό σχέδιο για την αλλαγή της κοινωνίας. Ευθύνεται επειδή υπήρξε πάντα μια ταξικά συμφιλιωτική και αμήχανη παράταξη, πάντα απασχολημένη με το πώς θα διατηρήσει ένα κομμάτι της εξουσίας αντί να αναμορφώσει από τα κάτω την κοινωνία. Όλα αυτά οδηγούν στην δύναμη που μπορεί να αποκτήσει ο αναρχισμός ως μία εναλλακτική πρόταση δράσης.

Το αφήγημα του Μπολσονάρο καταλήγει να απευθύνεται μόνο σε ένα μέρος του λαού, επειδή ο λαός είναι εκπαιδευμένος στην αξιοκρατία, στην εργασιακή ηθική… Ποιος μπορεί να ζήσει με ένα επίδομα 100 δολαρίων από την κυβέρνηση, που τις περισσότερες φορές δεν φτάνει σε εκείνους που το έχουν περισσότερο ανάγκη; Φυσικά οι άνθρωποι θέλουν να πηγαίνουν για δουλειά, έχουν διδαχθεί πως αν δεν δουλέψεις δεν έχεις δικαίωμα να επιβιώσεις και αρκετοί από αυτούς βρίσκονται σε πραγματική ανάγκη, οπότε θεωρούν πως είναι λογικό να διακινδυνεύουν τις ίδιες τους τις ζωές για να εξασφαλίσουν κέρδος για τα αφεντικά τους, εφόσον η πείνα θα τους οδηγούσε στο θάνατο. Τα συμπονετικά λόγια δεν αγγίζουν τους ανθρώπους, το «μείνε σπίτι και πείνασε» δεν έπεισε ποτέ κανένα. Θα σου απαντήσουν: σου είναι εύκολο να μιλάς! Τους φαίνεται περισσότερο πειστικό πως ο Μπολσονάρο υπερασπίζεται την ελευθερία όταν προτρέπει τον κόσμο να βγει έξω. Εκείνο που πρέπει να τους αντιπαρατεθεί είναι πως η ζωή η ίδια είναι μία αξία που πρέπει να προστατευθεί – και όχι η οικονομία.

Συνεπώς το ερώτημα που πρέπει να τεθεί σοβαρά είναι το εξής: τι έχει αυταξία; Το καπιταλιστικό σύστημα ή η επιβίωση; Κάποιοι υποστηρίζουν πως ο καπιταλισμός είναι σε θέση να υπερασπιστεί την κοινωνική αποστασιοποίηση (και είναι οι μετριοπαθείς δυνάμεις με το φιλελεύθερο αφήγημα όπως το τηλεοπτικό δίκτυο Γκλόμπο για παράδειγμα) αλλά μόνο για την επιστροφή στην κανονικότητα. Εκείνο που έχουμε εμείς να δηλώσουμε είναι πως δεν επιζητούμε την κανονικότητα, είναι

ακριβώς αυτή που τα προκάλεσε όλα και τα πράγματα θα γίνουν χειρότερα. Αν δεν θα είναι ο ιός θα επέλθει κάποια άλλη τραγωδία· αυτός είναι ο καπιταλισμός, η Ζωή είναι κάτι άλλο και είναι αναγκαίο να την υπερασπισθούμε πάνω απ’ όλα. Είναι ακριβώς τούτο το «άλμα του αιλουροειδούς» που φοβούνται περισσότερο από όλα οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι. Ο φόβος πως οι άνθρωποι θα αντιληφθούν τελικά πως η ίδια η ζωή κινδυνεύει, και τότε θα εξεγερθούν. Όσο η αριστερά αρνείται να υιοθετήσει ένα ριζοσπαστικό αφήγημα και συνεχίζει να εστιάζει στις εκλογές, ενώ ταυτόχρονα συνεργεί στη διατήρηση ενός μη βιώσιμου status quo, ο Μπολσονάρο θα προσεγγίζει όλο και περισσότερο τις μάζες, αντίθετα με το δικό μας λόγο. Πιστεύω πως μόνο οι αναρχικοί είναι έτοιμοι να προτάξουν ένα ουσιαστικό αφήγημα, καθώς πάντοτε είχαν το θάρρος να επισημαίνουν ανάλογες αντιφάσεις.

Β: Γιατί υπάρχει τόσο μεγάλη φτώχεια στη Βραζιλία;

ADEP: Η Βραζιλία είναι μία χώρα με ακραία κοινωνική ανισότητα, δεν είχαμε ποτέ μία αγροτική μεταρρύθμιση και δεν έγινε ποτέ μία λαϊκή επανάσταση. Από την εποχή της αποικιοκρατίας μία ελίτ κατέχει τον πλούτο και κυβερνά στοχεύοντας στη διατήρηση

των προνομίων της. Όλες οι κοινωνικές αλλαγές είναι αποτέλεσμα της προσπάθειας να αποφευχθεί η επανάσταση με συμφωνίες και συμβιβασμούς. Αλλά και με δολοφονίες, διωγμούς και βασανιστήρια όλων όσων αντιδρούσαν. Κάτι που πρέπει να δηλωθεί είναι πως η Βραζιλία είναι η χώρα των σφαγών, της γενοκτονίας των μαύρων και αυτοχθόνων πληθυσμών. Είμαστε φτωχοί έτσι ώστε κάποιοι άλλοι να γίνονται πλούσιοι. Δεν πρόκειται για κάτι που συνέβη στο παρελθόν, είναι μία διαρκής διαδικασία σήμερα, σταθερά και καθημερινά.

Β.: Ποια είναι η άποψή σας για τον νόμο αρπαγής της γης;

ADEP: Είναι ένας νόμος που ρυθμίζει την αρπαγή της γης και αφοπλίζει τα κινήματα της υπαίθρου ανοίγοντας ακόμα περισσότερο το δρόμο για την περιβαλλοντική καταστροφή, εφόσον αναγνωρίζει την αποψίλωση των δασών στη διαδικασία απόδειξης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Είναι ένας νόμος που ευνοεί τους μεγαλο-ιδιοκτήτες γής. Ε, λοιπόν, ο υπουργός περιβάλλοντος, αντι-περιβάλλοντος καλύτερα, είπε ξεκάθαρα στο αμφιλεγόμενο υπουργικό συμβούλιο, που βγήκε στο φώς της δημοσιότητας πρόσφατα, πως «θα εκμεταλλευτούμε την κρίση του κορωνοϊού για να περάσουμε όλους τους νόμους που θέλουμε ώστε να μην γίνουν γνωστοί. Ακριβέστερα, με τη δική του ορολογία, «τώρα που βρήκαμε παπά να θάψουμε πέντε-έξη». Όμως πρόκειται για ένα παλιό σχέδιο, δεν ξεκίνησε τώρα, έρχεται από πολύ παλιά. Εάν δούμε την ιστορία αυτού του νόμου έρχεται από τα διατάγματα του 2009, του 2014 και 2016 όπου το Κράτος αποσύρθηκε από την αγροτική μεταρρύθμιση. Τώρα έχει χειροτερέψει η κατάσταση με τον αποκλεισμό των κινημάτων της υπαίθρου και η στόχευση είναι για ένα επαρχιακό σχέδιο πρός όφελος των μεγαλο-ιδιοκτητών. Ο αγώνας στην ύπαιθρο της Βραζιλίας είναι πολύ άγριος και αιματηρός, δεν ξεκίνησε τώρα. Στην ύπαιθρο εξολοθρεύουν μακριά από τη δημοσιότητα των αστικών κέντρων κι όλο και περισσότερο η πάλη στην επαρχία έχει για αντικείμενο την επιβίωση. Δεν περιμένουμε τίποτα από τα θεσμικά όργανα.

Β.: Υπάρχει η δυνατότητα για μια ριζοσπαστική αλλαγή στη Βραζιλία; Υπάρχουν οργανώσεις που κινούνται σε αυτή την

κατεύθυνση;

ADEP: Αναλογίζομαι πώς καταφέραμε να κινηθούμε ως εδώ σε πρόσφατες περιόδους και πως τώρα οπισθοχωρούμε. Τι είναι εκείνο που λείπει ώστε όλα αυτά να αναδειχθούν; Επειδή σαφέστατα έχουμε ένα μεγάλο όγκο κοινωνικών αγώνων. Όμως τώρα μοιάζει να έχουμε υποχωρήσει τόσο πολύ… σε σημείο ώστε είναι πολύ εύκολο να καταλήγουμε στην απαισιοδοξία και να νομίζουμε πως κάθε συστημική ελεημοσύνη είναι κάποιο επίτευγμα. Παρόλα αυτά η διαδικασία της κοινωνικής αλλαγής σίγουρα δεν είναι γραμμική και προοδευτική. Υπάρχουν πισωγυρίσματα και αντιδράσεις. Νομίζω πως η φυσιολογική λειτουργία των θεσμών -η «κανονικότητα»- δεν πρόκειται να έρθει αυτή την περίοδο, ακριβώς επειδή βρισκόμαστε σε μία αντιεξεγερτική εποχή στον πλανήτη, όπου η εξαίρεση έχει γίνει ο κανόνας για τη διατήρηση της καπιταλιστικής ευταξίας. Αν συνεχίσουμε να ποντάρουμε στον συστημικό, ρεφορμιστικό δρόμο, ως τη μοναδική διέξοδο, που έχει αποδειχθεί ελαττωματική, δεν θα μπορέσουμε να χαράξουμε πραγματικά νέες δυνατότητες για το καινούργιο. Πρέπει να εκτρέψουμε την εξαίρεση προς όφελός μας, για να δομήσουμε βιώσιμες εναλλακτικές εκεί που βρισκόμαστε. Ταυτόχρονα όμως θα είναι και ριζοσπαστικό να υποστηρίξουμε τη βάση, τις καθημερινές δομές, τις μικρές κολεκτίβες και επιτροπές, την πολιτική σε μοριακό επίπεδο και όχι συνολικά τις μεγάλες οργανώσεις. Πάντα υπάρχει η πιθανότητα της μεταμόρφωσης, πρέπει να στοιχηματισουμε στο απρόβλεπτο. Υπάρχουν πολλές μορφές ζωής στη Βραζιλία ακόμα και αν είναι αόρατες.

Β.: Πώς οργανώνεται ο αγώνας στις φαβέλες ενάντια στη διαχείριση της πανδημίας, την κρατική βία και την πείνα;

ADEP: Οι περισσότερες πρωτοβουλίες στις φαβέλες του Ριο ντε Τζανέιρο σήμερα ξεκινούν από τις ίδιες τις φαβέλες. Αυτόνομες πρωτοβουλίες από κατοίκους που οργανώνουν διανομή τροφίμων και ειδών υγιεινής, προσφέρουν οδηγίες πρόληψης και κάνουν διανομή σε γάντια και μάσκες. Αυτές οι πρωτοβουλίες σήμερα υποστηρίζονται από δίκτυα, δέχονται από κοινού προσφορές και ανταλλάσουν πληροφορίες. Πρόκειται για ένα ξεκάθαρο παράδειγμα λαϊκής και αυθόρμητης οργάνωσης που λειτουργεί. Λειτουργεί μάλιστα χωρίς ανάγκη για αντιπροσώπευση (ανάθεση). Κάτι που ξεμπροστιάζει την ανεπάρκεια του Κράτους. Οι συλλογικότητες λένε «nos para nos» -που σημαίνει «εμείς για εμάς»- και αυτό είναι πανίσχυρο, είναι πολύ δυνατό, είναι ριζοσπαστικό. Την ώρα των μεγαλύτερων δυσκολιών τη στιγμή που το Κράτος εμφανίζεται όπως πραγματικά είναι, μία μηχανή που σφαγιάζει τη διαφορετικότητα εκείνο που προκύπτει δεν είναι ο διαβόητος «πόλεμος όλων εναντίον όλων», όπως ήταν αναμενόμενο, αλλά παρουσιάζονται δομές αλληλεγγύης, πρωτόγνωρες δομές αμοιβαίας βοήθειας και νέες δυνατότητες για οργάνωση.

Το Κράτος καταφθάνει στη φαβέλα μόνο για να φέρει θάνατο• σε αυτές τις πολιορκημένες περιοχές η θανατοπολιτική καθιερώνεται με έναν ωμό και προφανή τρόπο. Σε τέτοιο σημείο μάλιστα που οι τελευταίοι θάνατοι προκλήθηκαν κατά τη διάρκεια διανομής τροφίμων και αυτό συνιστά μία εξαιρετικά δειλή τακτική, επειδή το Κράτος, όχι μόνο σταμάτησε τις διανομές αλλά επιδιώκει και να εμποδίσει τη συνέχιση τους. Οι δεξιές πολιτοφυλακές δεν επιθυμούν τις αυτόνομες πρωτοβουλίες• βρίσκονται εκεί για να τις αποτρέψουν ούτως ώστε οι φαβέλες να μη γίνουν αυτόνομες περιοχές μέσα στο Κράτος, αυτός είναι ο λόγος που εισβάλλουν πυροβολώντας. Γίνεται ξεκάθαρο πως οι δολοφονίες φτωχών και μαύρων αποτελούν τμήμα ενός σχεδιασμού, όταν οι αστυνομικές επιχειρήσεις συνεχίζονται κατά τη διάρκεια της πανδημίας σκοτώνοντας μικρά παιδιά στα σπίτια τους.

Αυτή είναι η κατάσταση: όποιος δεν πεθάνει από τον ιό, θα πεθάνει από την πείνα ή θα πέσει νεκρός από μία σφαίρα. Ολόκληρη η πολιτική του υποτιθέμενου πολέμου που παρακολουθούμε χρόνια τώρα δημιουργήθηκε για να δώσει τη δυνατότητα της εξολόθρευσης, δεν έχει να κάνει σε τίποτα με τον πόλεμο ενάντια στο εμπόριο ναρκωτικών, πρόκειται για μία αβάσιμη δικαιολογία, δεν υπάρχει καμία λογική σε ένα πόλεμο ενάντια στα ναρκωτικά που προκαλεί περισσότερα θύματα από τα ίδια τα ναρκωτικά. Είναι μία πρόφαση ενός εχθρού ικανού να δικαιολογήσει τις μεγαλύτερες αγριότητες. Το Κράτος προωθεί το εμπόριο ναρκωτικών, κρατάει τα όπλα, κάνει οτιδήποτε για να δικαιολογήσει τις βίαιες επιδρομές που σκοπός τους είναι η θανάτωση των φτωχότερων και η διατήρηση πολιορκημένων περιοχών και πληθυσμών που διαβιούν σε συνθήκες διαρκούς τρόμου. Η Βία είναι ένα προϊόν και ο Witzel (στμ. πρόκειται για τον κυβερνήτη του Ρίο ντε Τζανέιρο) εξελέγη πουλώντας αυτό ακριβώς το προϊόν. Για τη φασιστική μεσοαστική τάξη παρουσιάζεται ως ένας αγώνας κατά του εγκλήματος. Για τους φτωχούς σημαίνει πως οι ζωές τους βρίσκονται στο στόχαστρο. Είναι απαραίτητο να στραφούμε προς αυτό το ζήτημα ως πρωταρχικό και επείγον θέμα. Πρόκειται για μία αβάσταχτη κατάσταση. Πρέπει να σταματήσει η γενοκτονία στις φαβέλες.

*Αναρχική αγωνίστρια, μέλος της συλλογικότητας ADEP (Ação Direta em Educação Popular).

[1] CNPJ (Cadastro Nacional da Pessoa Jurídica) είναι το Εθνικό Μητρώο Νομικών Προσώπων, δηλαδή εταιρείες κερδοσκοπικού χαρακτήρα, ενώ CPF (Cadastro de Pessoas Físicas) είναι το Αρχείο Φορολογουμένων (Φυσικών Προσώπων).

Η υπόθεση της Αποανάπτυξης τον καιρό της πανδημίας

Οι καιροί είναι ώριμοι για μας ώστε να επανεστιάσουμε σε αυτό που πραγματικά έχει σημασία: όχι στο ΑΕΠ αλλά στην υγεία και την ευημερία των ανθρώπων και του πλανήτη.

των Giorgos Kallis, Susan Paulson, Giacomo D' Alisa, Federico Demaria

μετάφραση: Σοφία Παπαγιαννάκη

Η πανδημία ξεγύμνωσε την ευθραυστότητα των υπαρχόντων οικονομικών συστημάτων. Τα πλούσια έθνη έχουν περισσότερους από αρκετούς πόρους για να καλύψουν την δημόσια υγεία και τις βασικές ανάγκες κατά τη διάρκεια της κρίσης και θα μπορούσαν να κάνουν μειώσεις σε όχι ουσιώδεις τομείς της οικονομίας ανακατανέμοντας δουλειά και πόρους σε ουσιώδεις. Ο τρόπος που τα οικονομικά συστήματα είναι οργανωμένα γύρω από τη διαρκή κυκλοφορία, κάνει κάθε μείωση στη δραστηριότητα της αγοράς να προκαλεί γενική ανεργία και φτωχοποίηση.

Όμως, δεν χρειάζεται να είναι έτσι. Για να είμαστε πιο ανθεκτικοί στις κρίσεις -πανδημία, κλιματική, οικονομική ή πολιτική- χρειάζεται να οικοδομήσουμε συστήματα ικανά να

μειώνουν την παραγωγή με τρόπους που να μην προκαλούν απώλειες στο βιοπορισμό και τη ζωή.

Ας επιχειρηματολογήσουμε για την υπόθεση της αποανάπτυξης.

Συντηρητικές πηγές όπως το Forbes, οι Financial Times, ή ο Spectator, έχουν δηλώσει ότι η κρίση του κορωνοϊού αποκαλύπτει «τη μιζέρια της αποανάπτυξης». Αλλά αυτό που συμβαίνει κατά τη διάρκεια της πανδημίας δεν είναι αποανάπτυξη. Η αποανάπτυξη είναι το σχέδιο του να ζει κανείς γεμάτος νόημα, να απολαμβάνει τις απλές χαρές, να ασχολείται με τα κοινά, να διαμοιράζεται και να σχετίζεται με τους άλλους, δουλεύοντας λιγότερο και σε πιο δίκαιες κοινωνίες. Ο σκοπός της αποανάπτυξης είναι να επιβραδύνουμε τα πράγματα ηθελημένα ώστε να μικρύνουμε τη ζημία στα ανθρώπινα και στα γήινα συστήματα και να περιορίσουμε την εκμετάλλευση.

Η τρέχουσα κατάσταση είναι τρομερή, όχι επειδή οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα μειώνονται, το οποίο είναι καλό, αλλά επειδή πολλές ζωές χάθηκαν. Είναι τρομερό όχι επειδή τα ΑΕΠ μειώνονται, το οποίο μας είναι αδιάφορο, αλλά επειδή οι υπάρχουσες διαδικασίες για την προστασία του βιοπορισμού, τη στιγμή που η ανάπτυξη παραπαίει, είναι ανεπαρκείς και άδικες.

θα θέλαμε να δούμε κοινωνίες να επιβραδύνουν από σχεδιασμό κι όχι από κάποια καταστροφή. Αυτή η πανδημία είναι μια μια καταστροφή που έχει προκληθεί από την ανάπτυξη· προάγγελος του τι θα ακολουθήσει. Το κίνητρο για ανάπτυξη έχει επιταχύνει τις παγκόσμιες ροές υλικών και χρημάτων, ανοίγοντας το δρόμο για την αστραπιαία κυκλοφορία σωμάτων και ασθενειών. Οι πολιτικές στο πεδίο της οικονομίας και οι κοινωνικές διευθετήσεις που προτείνονται από την αποανάπτυξη, προσφέρουν τρόπους να κάνουμε τέτοιες περιστάσεις πιο βιώσιμες και δίκαιες, να αναδυθούμε δυνατότεροι και καλύτεροι μετά την κρίση, και να επανακατευθύνουμε τις πρακτικές και τις πολιτικές προς την πλευρά της φροντίδας και της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Το τέλος της ανάπτυξης δεν περιλαμβάνει απαραίτητα μια ήπια

μετάβαση. Μπορεί να μην είναι σχεδιασμένο, μη-επιθυμητό, χαοτικό, με όρους που δεν τους έχουμε επιλέξει. Συνθήκες σαν αυτές που ζούμε τώρα. Η ιστορία συχνά εξελίσσεται με παύσεις· περίοδοι φαινομενικής παράλυσης μπορούν να οδηγήσουν σε ένα σημείο ανατροπής, όταν μη αναμενόμενα γεγονότα ανοίγουν νέες δυνατότητες και βίαια κλείνουν άλλα. Η πανδημία του κορωνοϊού είναι ένα τέτοιο γεγονός. Ξαφνικά, τα πράγματα παίρνουν ριζικά νέες κατευθύνσεις, και το αδιανόητο γίνεται εφικτό, για καλό ή για κακό. Η σοβαρή οικονομική ύφεση οδήγησε στη νέα τάξη πραγμάτων του Ρούσβελτ και επίσης στο Τρίτο Ράιχ του Χίτλερ. Ποιες είναι η δυνατότητες και οι κίνδυνοι σήμερα;

Εν μέσω αυτής της πανδημίας, πολλές επιστημονικές, πολιτικές και ηθικές αρχές εκπέμπουν το μήνυμα ότι η φροντίδα για την υγεία και την ευημερία των ανθρώπων πρέπει να είναι πάνω από τα κέρδη, κι αυτό είναι κάτι το εξαιρετικό. Η αναβίωση μιας ηθικής φροντίδας που υποστηρίζουμε στο προσεχές μας βιβλίο Η υπόθεση της Αποανάπτυξης είναι έκδηλη στην επιθυμία των ανθρώπων να μείνουν σπίτι και να προστατέψουν τους μεγαλύτερους, και στο πνεύμα του καθήκοντος και της θυσίας των επαγγελματιών υγείας. Φυσικά, πολλοί μένουν σπίτι γιατί φοβούνται τον ιό και ανησυχούν για τους εαυτούς τους, ή για την αποφυγή των προστίμων. Πολλοί εργαζόμενοι παροχής φροντίδας πηγαίνουν στη δουλεία, γιατί πρέπει να κερδίσουν τα προς το ζην. Το να ενεργούμε συλλογικά ενάντια στις κρίσεις, τις πανδημίες, ή στην κλιματική αλλαγή, απαιτεί τέτοιους συνδυασμούς θυσίας και αλληλεγγύης, ατομικού και συλλογικού συμφέροντος, κρατικών παρεμβάσεων και συμμετοχής των πολιτών.

Βαθιές ανισότητες μπαίνουν στο παιχνίδι με νέους τρόπους. Κάτοικοι μερικών χωρών υποφέρουν διαφορετικές, και μερικές φορές πιο σοβαρές, κακουχίες από άλλους, όπως αυτοί που στερούνται πλήρη δικαιώματα στις φυλακές, στα στρατόπεδα εργασίας μεταναστών και στους καταυλισμούς προσφύγων. Σε κάθε χώρα, παράγοντες που διαφοροποιούνται από το φύλο, τη φυλή, την κοινωνικοοικονομική και εργασιακή θέση, έχουν διαφορετικά τρωτά σημεία έναντι της νόσου και της οικονομικής ύφεσης που

ακολουθεί. Δεδομένα από χώρες ανά τον κόσμο δείχνουν ότι ο ιός τείνει να είναι πιο επικίνδυνος και θανάσιμος για τους άντρες παρά για τις γυναίκες. Τα κέντρα ελέγχου και πρόληψης στις ΗΠΑ δείχνουν ένα δυσανάλογο βάρος της ασθένειας σε φυλετικά και εθνικά μειονοτικές ομάδες. Υγειονομικό προσωπικό, βοηθοί υγείας, και οικιακοί βοηθοί, θέσεις στις οποίες οι γυναίκες επικρατούν, είναι ιδιαίτερα ευπαθείς στη μόλυνση. Όπως και εκατομμύρια άντρες δουλεύουν σε βασικές δουλειές συμπεριλαμβανομένου της συλλογή απορριμμάτων, τις μεταφορές, τα ταξί και την συσκευασία κρέατος. Αυτές οι δουλείες, που σε μεγάλη πλειοψηφία γίνονται από άντρες, ήταν ήδη ανάμεσα στα πιο επικίνδυνα επαγγέλματα πριν την πρόσθετη έκθεση στον κορωνοϊό. Ενώ μερικοί έχουν την πολυτέλεια να βρίσκουν καταφύγιο στο σπίτι, άλλοι πρέπει να διαλέξουν ανάμεσα στην ανεργία χωρίς ένα επαρκές δίκτυο προστασίας και το να δουλεύουν σε δουλειές που τους εκθέτουν στον ιό. Ωστόσο, εκτός εάν προστατεύονται ολόκληροι πληθυσμοί, ούτε καν οι πλουσιότεροι δεν είναι πλήρως ασφαλείς από τη μετάδοση.

Σε αυτή την κρίση, όπως και σε άλλες προηγούμενες, οι άνθρωποι κινητοποιήθηκαν και αυτό-οργανώθηκαν όπου οι εταιρίες και οι κυβερνήσεις απέτυχαν να καλύψουν τις ανάγκες τους – από ομάδες αλληλοβοήθειας που διένειμαν φαγητό και φάρμακα σε ηλικιωμένους, ομάδες γιατρών, μηχανικών και χακερς που συνεργάστηκαν για να εκτυπώσουν ψηφιακά αναπνευστήρες, έως μαθητές που φύλαγαν τα παιδιά των γιατρών και των νοσοκόμων. Ο πολλαπλασιασμός των εγχειρημάτων φροντίδας και αλληλεγγύης, που αποτελούν το θεμέλιο των κοινωνιών της αποανάπτυξης που οραματιζόμαστε, είναι ακόμη πιο αξιέπαινη δεδομένης της μεταδοτικής φύσης του ιού. Όταν η πανδημία θα τελειώσει και ο δρόμος της οικονομικής ανοικοδόμησης θα ξεκινήσει, αυτός ο αναδυόμενος δυναμισμός θα είναι ζωτικής σημασίας.

Οι θετικές παρορμήσεις και δίκτυα από τα κάτω είναι απαραίτητα αλλά όχι επαρκή για μια βιώσιμη αλλαγή. Πρέπει οι κυβερνήσεις θα διασφαλίσουν την υγεία όλων, να προστατέψουν το περιβάλλον και να παρέχουν οικονομικά δίκτυα ασφάλειας. Οι τακτικές

υποστήριξης της αποανάπτυξης που προωθούμε ήταν απαραίτητες πριν την πανδημία, και είναι περισσότερο κατά τη διάρκειά της και μετά: ένα καινούριο Νιου Ντιλ και ένα πρόγραμμα δημόσιας επένδυσης, διαμοιρασμού εργασιών, βασικό εισόδημα, δημόσιες υπηρεσίες για όλους, και υποστήριξη για τις οικονομίες της κοινότητας. Έτσι θα μπορούσε να είναι η αναδιοργάνωση των δημοσίων οικονομικών μέσω μέτρων συμπεριλαμβανομένων προστίμων για το διοξείδιο του άνθρακα, ανώτατο όριο για τον πλούτο, φορολόγηση για τη χρήση φυσικών πόρων και τη μόλυνση.

Ενώ οι συζητήσεις για την αποανάπτυξη έχουν παραδοσιακά εστιάσει στην αποστράτευση των απαιτητικών σε φυσικούς πόρους και οικολογικά επιζήμιων πτυχών των τρεχουσών οικονομιών, η αντιμετώπιση της πανδημίας έχει να κάνει με την αποστράτευση αυτών των πτυχών που δεν είναι άμεσα απαραίτητες για τη διατήρηση της ζωής. Ταυτιζόμαστε στην αντιμετώπιση της θεμελιώδης πρόκλησης να διαχειριστούμε οικονομίες χωρίς ανάπτυξη κατά τη διάρκεια και μετά την πανδημία: πώς να αποστρατεύσουμε μέρη της καπιταλιστικής οικονομίας εξασφαλίζοντας την προμήθεια βασικών αγαθών και υπηρεσιών, πειραματιζόμενοι με τρόπους μη απαιτητικούς σε πόρους να απολαύσουμε τις ζωές μας, και να ανακαλύψουμε τα συλλογικά νοήματα της ζωής.

Ριζοσπαστικές προτάσεις ήδη εξετάζονται και επιλεκτικά έχουν υιοθετηθεί σε όλο το πολιτικό φάσμα καθώς προσφέρουν συγκεκριμένες λύσεις στην πανδημία. Εταιρίες και κυβερνήσεις έχουν μειώσει τις ώρες εργασίας και εφαρμόζουν διαμοιρασμό της εργασίας· διαφορετικές μορφές βασικού εισοδήματος εξετάζονται και στοιχειώδη οικονομικά μέτρα έχουν θεσπιστεί για να ενισχύσουν τους εργαζόμενους την περίοδο της καραντίνας ύστερα από το κλείσιμο των επιχειρήσεων· μια διεθνής καμπάνια για εισόδημα φροντίδας έχει ξεκινήσει, ενώ ορισμένες κυβερνήσεις ασχολούνται με την παραγωγή εξοπλισμού για τη διασφάλιση των ζωτικών προμηθειών και υπηρεσιών και εξετάζονται αναστολές στην αποπληρωμή ενοικίων, δανείων και υποθηκών. Υπάρχει μια αυξανόμενη κατανόηση ότι θα χρειαστούν τεράστιες δαπάνες από

τις κυβερνήσεις.

Ο κόσμος θα αλλάξει μετά την πανδημία, και θα υπάρξουν αγώνες για το ποια μονοπάτια θα ακολουθήσουμε. Οι άνθρωποι πρέπει να αγωνιστούν να κατευθύνουν την αλλαγή προς πιο δίκαιες και ανθεκτικές κοινωνίες που να έχουν λιγότερο αντίκτυπο στους ανθρώπους και στα φυσικά περιβάλλοντα. Οι ισχυροί θα προσπαθήσουν να ανασυστήσουν το κατεστημένο και να μετατοπίσουν τα κόστη στους λιγότερο ισχυρούς. Χρειάζεται οργάνωση και συμβολή δυνάμεων και καταστάσεων για να διασφαλίσουμε ότι δεν θα είναι το περιβάλλον ούτε οι εργάτες που θα πληρώσουν τον λογαριασμό, αλλά αυτοί που επωφελήθηκαν περισσότερο από την ανάπτυξη που προηγήθηκε αυτής της καταστροφής.

Η αποανάπτυξη δεν είναι επιβολή στερήσεων, αλλά ένας στόχος για να εξασφαλίσουμε αρκετά για όλους ώστε να ζουν με αξιοπρέπεια και χωρίς φόβο· να βιώσουμε τη φιλία, την αγάπη και να έχουμε υγεία, να απολαύσουμε τον ελεύθερο χρόνο και τη φύση και να «νομιμοποιήσουμε» μια ζωή που είναι ταυτόχρονα μια εμπειρία αλληλεξάρτησης και ευπάθειας. Αυτός ο σκοπός δεν θα επιτευχθεί επιχορηγώντας εταιρίες ορυκτών καυσίμων, αεροπορικές, κρουαζιέρες, ξενοδοχειακές και τουριστικές μεγάλο-επιχειρήσεις. Αντίθετα, τα κράτη πρέπει να επενδύσουν σε πράσινες πολιτικές και να επανα-οικοδομήσουν τις υποδομές υγείας και φροντίδας τους, να δημιουργήσουν δουλειές με τη μετατόπιση σε οικονομίες που είναι λιγότερο περιβαλλοντικά επιζήμιες. Καθώς οι τιμές του πετρελαίου πέφτουν, τα ορυκτά καύσιμα πρέπει να φορολογηθούν βαριά, να αυξηθεί η χρηματοδότηση σε πράσινες και κοινωνικές επενδύσεις, και υπάρξουν φορολογικές απαλλαγές και μερίσματα στους εργαζομένους. Αντί να χρησιμοποιήσουμε το δημόσιο χρήμα για τη διάσωση επιχειρήσεων και τραπεζών, απαιτούμε τον καθορισμό βασικού εισοδήματος που θα επιτρέψει στους ανθρώπους και στις κοινότητες να ανοικοδομήσουν τις ζωές τους. Αυτά τα βασικά ερωτήματα που σχετίζονται με τις στρατηγικές για κοινωνικό-οικολογική μεταμόρφωση θα είναι στο επίκεντρο του διεθνούς

συνεδρίου για την αποανάπτυξη στη Βιέννη που θα γίνει διαδικτυακά στα τέλη Μάη του 2020. Μια καλή αφετηρία είναι οι αξίες για την ανάκαμψη της οικονομίας και η βάση για τη δημιουργία μιας δίκαιης κοινωνίας, που περιλαμβάνονται στο ανοιχτό γράμμα 'Αποανάπτυξη: νέες βάσεις για την οικονομία'.

Αυτή η κρίση αναμφίβολα δημιουργεί περισσότερους κινδύνους παρά ευκαιρίες. Ανησυχούμε για τις πολιτικές φόβου που η σπέρνει η πανδημία, την εντατικοποίηση της παρακολούθησης και του ελέγχου των πολιτών, την ξενοφοβία και ρίξιμο του φταιξίματος σε άλλους, καθώς και για την απομόνωση στο σπίτι που παρεμποδίζει τις από κοινού διαδικασίες και την πολιτική οργάνωση. Από τη στιγμή που παίρνονται μέτρα όπως η απαγόρευση κυκλοφορίας, οι καραντίνες, η θέσπιση κανόνων μέσω διαταγμάτων, οι έλεγχοι συνόρων και αναβολή εκλογών, μπορεί εύκολα να γίνουν μέρος του οπλοστασίου της πολιτικής επιβολής, ανοίγοντας δυστοπικούς ορίζοντες.

Για να αντιμετωπίσουμε αυτούς τους κινδύνους, η αποανάπτυξη δίνει τα κίνητρα και μας οδηγεί στην επανίδρυση κοινωνιών των κοινών, της αλληλοβοήθειας, μετατοπίζοντας τις συλλογικές επιδιώξεις από την ανάπτυξη προς την ισότητα και την ευημερία. Αυτά δεν είναι μόνο υψηλοί στόχοι. Στο υπό έκδοση βιβλίο Η υπόθεση της Αποανάπτυξης αναδεικνύουμε καθημερινές πρακτικές και κανόνες, για να ξεκινήσουμε να οικοδομούμε τον κόσμο που θέλουμε σήμερα, μαζί με πολιτικές στρατηγικές που στηρίζουν την σύμπραξη αυτών των προσπαθειών για τη δημιουργία δίκαιων και μικρού αντίκτυπου κοινωνιών. Αυτό το βιβλίο είναι διαφορετικό από κάθε άλλο σχετικά με την αποανάπτυξη, διότι είναι το πρώτο που προσπαθεί να απαντήσει το δύσκολο ερώτημα του «πώς» στην τρέχουσα πολιτική συγκυρία.

Πριν την πανδημία, έπρεπε να πείσουμε τους ανθρώπους για την αποανάπτυξη. Η δουλειά μας μπορεί να είναι κάπως πιο εύκολη τώρα, έχοντας τόσο απτά στοιχεία ότι το τρέχον σύστημα καταρρέει από το ίδιο βάρος του. Καθώς εισερχόμαστε σε μια δεύτερη μεγάλη οικονομική κρίση για πολλά χρόνια, ίσως κάποιοι από εμάς επιθυμούν να θεωρούν δεδομένη τη σοφία της παραγωγής

και του καταναλωτισμού, μόνο και μόνο για να διατηρηθεί το σύστημα. Οι καιροί είναι ώριμοι για εμάς να εστιάσουμε σε αυτά που πραγματικά αξίζουν: όχι το ΑΕΠ, αλλά την υγεία και την ευημερία των ανθρώπων και του πλανήτη. Με μια λέξη: στην αποανάπτυξη.

Οι 4 Μάσκες

του Χάρη Ναξάκη

Μια άλλη κριτική ανάγνωση, στην εποχή του κορωνοϊού, του βιβλίου του R. Trivers, Η μωρία των ανοήτων, Εκδόσεις Κάτοπτρο

Στις 16 Ιουλίου του 1918, ρακένδυτος και με μόνη συντροφιά μια ταμπακιέρα με καπνό, ο παππούς μου ο Αντωνάκης, μικροκαμωμένος, εξ ου και το υποκοριστικό, αλλά γενναίος, επιστρέφει με μια ολιγοήμερη άδεια στο Κολυμπάρι Χανίων. Η ισπανική γρίπη είχε ήδη γίνει πανδημική. Ήταν έξι χρόνια φαντάρος, Πρώτος και Δεύτερος Βαλκανικός πόλεμος, Πρώτος Παγκόσμιος, σίγουρα όχι από επιλογή. Από «συνήθεια» συνέχισε να είναι φαντάρος μέχρι την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922. Ο θάνατος όμως τον καλωσόρισε στην πόρτα του σπιτιού του. Η 19χρονη γυναίκα του, όμορφη σαν τα κρύα τα νερά, είχε μόλις βάλει το κλειδί στην πόρτα του σπιτιού τους, δεν πρόλαβε να ανοίξει, σωριάστηκε στην είσοδο, πέθανε από την ισπανική γρίπη. Ο παππούς ξαναπαντρεύτηκε, ο όλεθρος του ιού, ο θάνατος της πρώτης γυναίκας του, γέννησε τη ζωή, τον πατέρα μου, τον αδερφό μου κι εμένα.

Ο προσωκρατικός φιλόσοφος Ηράκλειτος είχε συλλάβει αυτό το τραγικό παιγνίδι της μοίρας (της ύπαρξης), που η νεωτερική φιλοσοφία απωθεί από τη σκέψη της αναζητώντας επίγειους και ουράνιους παραδείσους, αναφέροντας: «*το ίδιο πράγμα υπάρχει σ' εμάς, το ζωντανό και το πεθαμένο, το νέο και το γερασμένο,*

γιατί αυτά μεταβάλλονται σ' εκείνα κι εκείνα σε αυτά». Ο κόσμος είναι ευτυχώς ατελής, διότι αν ήταν τέλειος δεν θα μπορούσε να εξελιχθεί και «ζωογόνο» στοιχείο της ατέλειας είναι οι ιοί και τα μικρόβια, δηλαδή ο θάνατος, που γεννάει νέα ζωή. Χωρίς την θνητότητα, τον θρήνο μιας απώλειας και την γεννητικότητα, το κλάμα ενός μωρού, δεν υπάρχει ανθρώπινος βίος. Η δυτική σκέψη στις διάφορες εκφάνσεις της αρνείται το πεπερασμένο της ύπαρξης και για να αντιμετωπίσει αυτή την αδυσώπητη αλήθεια φοράει μάσκες. Ο στόχος είναι η απώθηση της επίγνωσης της τραγικής περατότητας της ύπαρξης, της συνείδησης της θνητής μας κατάστασης, της κατανόησης όπως αναφέρει ο Φ.Νταμπούρ (*Μακάριοι οι θνητοί*, Εκδόσεις Μάγμα), ότι ανήκουμε στο ανθρώπινο είδος επειδή είμαστε θνητοί, γεγονός που μετατρέπει την περατότητά μας σε μια έκρηξη ζωής, δημιουργικότητας και οδύνης. Η μάσκα λειτουργεί ως μηχανισμός εξαπάτησης και αυτοεξαπάτησης διότι όπως θαυμάσια αναλύει ο R. Trivers στο βιβλίο του *Η μωρία των ανοήτων*, εξαπατούμε τον εαυτό μας προκειμένου να μπορέσουμε αποτελεσματικότερα να εξαπατήσουμε τους άλλους. Ο μηχανισμός δε αυτός είναι μια υπερμάσκα, σύμφυτη με τον homo sapiens.

Η ατομικιστική μάσκα: Το απελευθερωμένο από κάθε περιορισμό άτομο, αυτό που είναι ελεύθερο να ασκήσει τα ελαττώματά του, η κουλτούρα του εγωισμού και του ναρκισσιστικού ατομισμού, η ζωή χωρίς όρια διότι αυτά περιστέλλουν την ελευθερία του εγώ, το δικαίωμα του καθενός να ζει όπως επιθυμεί ενισχύοντας το εγώ και φονεύοντας το εμείς, τον άλλο, αυτά είναι ό,τι στον δυτικό πολιτισμό αναφέρεται ως ανθρώπινα δικαιώματα. Ο κυρίαρχος φιλελεύθερος ατομικισμός, το αυτοαναφορικό άτομο, δεν θα συντάξει ποτέ μια διακήρυξη των ανθρωπίνων υποχρεώσεων διότι διεκδικεί μόνο δικαιώματα και δεν αναλαμβάνει υποχρεώσεις. Το να μένουμε στο σπίτι είναι αναχρονισμός γιατί στερείται από την ικανοποίηση η μηχανή κατανάλωσης επιθυμιών και εμπορευμάτων στην οποία έχει μεταμορφωθεί ο σύγχρονος ατομικιστής. **Ελευθερία (κατανάλωση) ή θάνατος.** Μένοντας στο σπίτι μπορώ να περιορίσω εθελούσια τις ανάγκες μου και να προστατεύσω βέβαια την κοινότητα. Οι ισχυροί οικογενειακοί

δεσμοί στην Ελλάδα επέτρεψαν στους ανθρώπους να προστατεύσουν τους δικούς τους τη στιγμή που στην αναπτυγμένη δύση πέθαιναν αβοήθητοι στα γηροκομεία. Αν η ευθύνη ήταν κατά κύριο λόγο ατομική, όπως διαφημίζει το φιλελεύθερης έμπνευσης σύνθημα, τότε το άτομο ορθολογικά σκεπτόμενο θα ταύτιζε την μεγιστοποίηση του ατομικού του συμφέροντος με την εγκατάλειψη των αντιπαραγωγικών γερόντων. Ο τρόπος που πεθαίνουν οι γέροντες είναι ο άκαρδος πολιτισμός των νεότερων.

Η κοινωνικο-κεντρική μάσκα: Ο άνθρωπος είναι μια κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή. Την μετατροπή του σώματος (της φύσης) σ' αυτή τη μυθοπλασία την εισήγαγε ο Σαρτρ στο *Είναι και Μηδέν*, η Μποβουάρ στο *Δεύτερο φύλο* και την εξέλιξε ο Φουκώ που θεωρεί ότι η ανθρώπινη ταυτότητα είναι απεριόριστα πλαστική και περιλαμβάνει μόνο επίκτητα και όχι έμφυτα χαρακτηριστικά. Ο Φουκώ λέει ότι δεν υπάρχει λόγος για έναν άντρα να αποδεχτεί την αρσενικότητά του. Αρκεί να θέλεις να είσαι άλλος για να γίνεις άλλος. Η τέλεια μάσκα. Για να παρατηρήσει σαρκαστικά ο Μ. Ονφρέ ότι η αλλαγή φύλου δεν γίνεται διαβάζοντας Φουκώ αλλά χειρουργικά και με ορμονοθεραπείες. Την περιγραφή του ανθρώπου ως αφύσικου, χωρίς ιδιότητες και ουσία, που πάνω της εγγράφει η όποια εξουσία όποια ταυτότητα θέλει συνέχισε ο Ιταλός φιλόσοφος Τ. Αγκάμπεν οδηγώντας την παραπάνω λογική στα άκρα σε άρθρο του στην εφημερίδα Il Manifesto: «*Αφού η τρομοκρατία δεν λειτουργεί πλέον ως αιτία για έκτακτα μέτρα, η επινόηση μιας πανδημίας προσφέρει την τέλεια αφορμή ώστε να επεκταθεί η εφαρμογή τους*» και συνέχισε συγκρίνοντας τις φυλακές υψίστης ασφαλείας με την καραντίνα. Η πανδημία είναι λοιπόν κοινωνικό κατασκεύασμα, εφεύρεση της εξουσίας, για να επιβάλλει μια κατάσταση φόβου και ελέγχου στου υπηκόους, την επιτήρηση ως κανόνα. Πρόκειται για μια άλλη εκδοχή των θεωριών συνωμοσίας ότι ο ιός κατασκευάστηκε σε εργαστήριο. Η φύση είναι παρούσα και ενίοτε είναι υπό προϋποθέσεις φονική, η πανδημία είναι υπαρκτή και βεβαίως θα επιταχύνει την ψηφιακή επιτήρηση και τις διάφορες μορφές τηλεργασίας, αλλά αυτά έχουν ξεκινήσει ήδη εδώ και μια εικοσαετία.

Η τεχνο-επιστημονική μάσκα: Η πανδημία είναι η παταγώδης κατάρρευση ενός πολιτισμικού υποδείγματος που στηρίζεται στην νεοτερική φενάκη (μάσκα) ότι ο άνθρωπος ξέκοψε από τη φύση, είναι μόνο κοινωνικό δημιούργημα, και με όπλο την ακαταμάχητη επιστήμη θα αποφυσικοποιήσει την ύπαρξη. Αλήθεια πόσες φορές η επιστήμη δεν διακήρυξε τον οριστικό θάνατο των ιών και των μικροβίων; Η πεποίθηση αυτή στηρίζεται στην ορθολογική ματαιοδοξία ότι τίποτα στη φύση δεν είναι απρόσιτο στην γνώση. Η γνώση όμως είναι αέναα ατελής, οι εξηγήσεις έχουν όρια. Οι νεοτερικές κοινωνίες των φώτων συνεχίζουν να είναι στο σκοτάδι. Η επιδίωξη της επιστήμης να αναγορευτεί σε επίγειο θεό θα διαρκέσει μέχρι να εμφανιστεί η νέα πανδημία. Γι' αυτό κάθε φορά ανανεώνει την προσδοκία (μάσκα) για την ανακάλυψη ενός υπερφαρμάκου, μέχρι η τεχνοεπιστήμη να μας μετατρέψει μέσω των γενετικών χειρισμών του γονιδιώματος σε άτρωτους μετανθρώπους. Ο τελικός νικητής της πανδημικής κρίσης είναι ο τεχνολογικός μεσσιανισμός και ο μετασχηματισμός της ανθρώπινης κατάστασης σε μετανθρώπινη. Μην διαρρηγνύουν τα ιμάτιά τους οι φιλελεύθεροι και αριστεροί ατομικιστές για το πόσο περιόρισε την προσωπική τους ελευθερία, που συνήθως περιλαμβάνει ή ταυτίζεται με το καταναλώνω άρα υπάρχω, η καραντίνα. Στην επόμενη πανδημία η καραντίνα θα είναι εικονική, θα έχει ψηφιοποιηθεί, το δικτυωμένο άτομο θα την «καταναλώνει» οικειωθελώς. Ήδη συγκροτείται ένα τεχνοσύμπαν ψηφιακής επιτήρησης. Τα ύποπτα κρούσματα είναι δυνατόν να εντοπιστούν από τις διαδρομές τους που καταγράφονται στα κινητά τους, τις πιστωτικές τους κάρτες, τις κάμερες ασφαλείας ή τις κάμερες-σαρωτές που θα εντοπίζουν ποιος έχει πυρετό. Ταυτόχρονα θα επιταχυνθεί η ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης και της γενετικής μηχανικής που θα μετατρέψουν τον ατελή άνθρωπο σε υγειονομικά προστατευόμενο αυτόματο, σε μια μετανθρώπινη μηχανή. Το θνήσκον σώμα και οι ιοί θα είναι περιττοί γιατί θα τείνουμε να γίνουμε ασώματα ψηφιακά αποτυπώματα. Κανείς βέβαια δεν αρνείται την περίθαλψη, που δεν είναι κατασκευή μετανθρώπου, αλλά τον γενετικό χειρισμό του γονιδιώματος για την παραγωγή ενός νέου ανθρώπου.

Όσο βέβαια το τεχνολογικό σύστημα καθολικοποιείται για να ελέγξει και να περιορίσει τον «θόρυβο» που δημιουργεί η ενίοτε απρογραμμάτιστη και ενοχλητική ανθρώπινη παρουσία και το φυσικό περιβάλλον, τόσο αυξάνονται αντί να μειώνονται οι αστάθειες, οι αβεβαιότητες και η συνοχή της κοινωνίας. Τότε οι «υγιείς» ελίτ του μέλλοντος θα ανακαλύψουν το σούπερ εμβόλιο που θα περιλαμβάνει μια πιο ισχυρή δόση τεχνολογίας. θα ζουν περιφραγμένες σε τεχνολογικά νεομεσαιωνικά φρούρια έχοντας την ψευδαίσθηση ότι είναι προστατευμένοι. Ο νέος μεσσιανισμός θα είναι τεχνολογικός.

Η επουράνια μάσκα: Στις Φιλιάτες Θεσπρωτίας στα μέσα του 19ου αιώνα εν μέσω της πανδημίας πανώλης η ηγεσία της εκκλησίας προτρέπει τους 2.800 κατοίκους της πόλης να δεχτούν καρτερικά τις συνέπειές της διότι ήταν θεόσταλτη, θεία τιμωρία. Στο τέλος επέζησαν 130 κάτοικοι. Βεβαίως η σημερινή ηγεσία της εκκλησίας δεν υιοθέτησε μια τέτοια αναχρονιστική στάση. Το επίδικο ζήτημα που έθεσε είναι το μεταφυσικό και μη αποδεικνυόμενο, η θεολογική παραδοχή για το τί υπήρχε εν αρχή, στην απαρχή της απαρχής, δηλαδή ο θεός. Η υπόθεση αυτή δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί ή να διαψευστεί με κοινά αποδεκτά εννοιολογικά εργαλεία, είναι αυτοεπαληθεύσιμη, δηλαδή δόγμα. Πώς είναι λοιπόν δυνατόν ο πανάγαθος θεός να επιτρέπει να μολύνεται με ιούς και μικρόβια η θεία μετάληψη, που εξασφαλίζει την αιωνιότητα και την αγιοποίηση του ανθρώπου, ο άρτος και ο οίνος που συμβολίζουν το σώμα και το αίμα του Χριστού; Αν αυτό ήταν δυνατόν, να κυκλοφορούν δηλαδή μικρόβια στη θεία μετάληψη όπως διαβεβαιώνει η επιστήμη, τότε ο θεός θα ήταν εκδικητικός, μετάνιωσε που κατασκεύασε τον άνθρωπο. Το συμπέρασμα είναι αυτονόητο. Αφού ο θεός είναι πανάγαθος ακόμα κι αν τα θνητά υλικά στοιχεία της μετάληψης έχουν μολυνθεί, κατά την τέλεση του μυστηρίου μεταμορφώνονται για να μεταφέρουν τη θεία χάρη και είναι αβλαβή. Γι’ αυτό είναι αδιαπραγμάτευτη η θεία μετάληψη για την εκκλησία.

Οι μάσκες δεν μπορούν οριστικά να αφαιρεθούν, μπορούμε όμως να τις φοράμε λιγότερο. Για να συμβεί αυτό δεν αρκεί να

διεκδικούμε μόνο την ενίσχυση του δημόσιου συστήματος υγείας που αποδιάρθρωσε η νεοφιλελεύθερη συνταγή της ιδιωτικοποίησης του κόσμου. **Για να επιτευχθεί μια συμβιωτική κοινωνία, η ευζωία, όχι η αθανασία, ο κόσμος πρέπει να γυρίσει ανάποδα, να αλλάξει πολιτισμικό και παραγωγικό υπόδειγμα και να μπει ένα φρένο στην αχαλίνωτη παγκοσμιοποίηση.** Η διάδοση άλλωστε της πανδημίας σε κάθε χώρα, όπως σωστά παρατηρεί ο Γ. Λιερός (ηλεκτρονικό άρθρο στις εκδόσεις των Συναδέλφων), είναι ανάλογη του ανοίγματός της στην παγκοσμιοποίηση, γι' αυτό οι χώρες που επλήγησαν περισσότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ισπανία, κλπ) είναι αυτές που διατηρούσαν μεγαλύτερες εμπορικές συναλλαγές με την Κίνα. Γιατί βέβαια δεν παγκοσμιοποιούνται μόνο το κεφάλαιο, τα εμπορεύματα και η εργασία αλλά και οι ιοί. Ένα επίπεδο μετασχηματισμών για ένα κόσμο από την ανάποδη είναι: να γυρίσουμε την πλάτη στην ιδεολογία της απεριόριστης ανάπτυξης και της προόδου, να περιορίσουμε τα πρωτεία της οικονομίας και να «κατασκευάσουμε» ένα πολιτισμό των ορίων. Η προστασία και αναβάθμιση των οικοσυστημάτων θα επανάφερε μια ισορροπία ανάμεσα στα μικρόβια, τους ανθρώπους και τα ζώα, παρεμποδίζοντας τις επιδημίες, η τοπικοποίηση της παραγωγής και της κατανάλωσης, η λιτή ζωή – λιγότερα είναι καλύτερα – θα περιόριζε τον καταναλωτικό ηδονισμό, η μείωση έως κατάργηση της βιομηχανικής κτηνοτροφίας, που είναι το βιολογικό υπόστρωμα για τις μεταλλάξεις των ιών και το πέρασμά τους στον άνθρωπο και η αντικατάστασή της από την μικρή οικογενειακή κτηνοτροφία, η επέκταση των κοινών αγαθών, η τουριστική αποανάπτυξη και η λελογισμένη ανάπτυξη του περιηγητικού τουρισμού. Πρέπει επειγόντως να γυρίσουμε τον κόσμο ανάποδα, διότι δεν πιστεύω στην παιδαγωγική των καταστροφών, ότι δηλαδή μετά από μια καταστροφή ο άνθρωπος θα βάλει μυαλό. Έχει στη φύση του την ύβρη την οποία πρέπει να περιορίσουμε.

Ο Χάρης Ναξάκης είναι καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Υγεία πάνω απ’ όλα

του Μπάμπη Βλάχου *

Επιτέλους, ένας άρρωστος πολιτισμός σε παραλυσία! Κανένα τρομο-κρατικό χτύπημα δεν θα είχε τέτοια επιτυχία. Και το επέφεραν «υγιείς» κυβερνήσεις.

Γιατί θυμόμαστε (;) βέβαια τις επιδημίες της μακραίωνης Ιστορίας και περιπέτειας του είδους, που επανεκκινούν τον «ανθρωπισμό» μας, τους αρχαίους λοιμούς και την πανώλη, την πανούκλα και την ισπανική γρίπη…, επιδημίες θεόσταλτες όπως πίστευαν σχεδόν όλοι τότε, αλλά αυτές που εξολόθρευσαν τα δεκάδες εκατομμύρια αυτοχθόνων της νεοανακαλυφθείσας Αμερικής (με πολύ περισσότερα θύματα από τα θύματα του Μεγάλου Πολέμου και του Ολοκαυτώματος…) περιέργως τις παραβλέπουμε· ενθυμούμενοι, ευτυχώς, τη φαιά πανούκλα του φασισμού και τα εργαστήρια των Άουσβιτς, ξεχνάμε το πείραμα της Χιροσίμα και τις ζητωκραυγές των ατομικών φυσικών.

Και τουλάχιστον, απ’ ό, τι φαίνεται, σήμερα τις πανδημίες -εκτός από τη νυχτερίδα- τις παράγει όχι ο αναμάρτητος θεός αλλά παραδόξως η εξέλιξή του: η επιστήμη/τεχνολογία και τα εργαστήριά της. Οι μεθοδικοί ιερωμένοι της. Κάτι είναι κι αυτό.

*

Όταν ο Ορέστης πήρε το κεφάλι της μάνας του, της Κλυταιμνήστρας, αγρύπνησε όλο το βράδυ στον τάφο της για να μην τον συλήσουν. Και τότε, κατέφθασαν οι Ερινύες. Είχαν φιδίσια μαλλιά, κεφάλι σκύλου και… φτερά νυχτερίδας, πλαταγίζοντας τα μαστίγια. Κρύφτηκε κι αυτός μπρούμυτα στον μανδύα του καλύπτοντας το κεφάλι, μπας και το αδειάσει από τον ανυπόφορο εφιάλτη με τις κατάμαυρες θεές.

Πράγματι, η φαντασία της ανθρώπινης ψυχής, η στόφα της, έπαιρνε και παίρνει ανέκαθεν μορφή όχι μόνο κατεξοχήν σωματική αλλά και εξόχως δημιουργική. Μόνο που, ανάλογα με τον πολιτισμό που βρίσκεσαι, το να είσαι «δημιουργικός», όπως οι τωρινοί τεχνο-επιστήμονες προκαλεί εδώ και πολλές δεκαετίες, συχνά δεινά και καταστροφές περισσότερες από τη «σωτηρία» που υποτίθεται ότι προσφέρουν (βλέπε Τσερνόμπιλ, αλλά και τις αμφιλεγόμενες εφαρμογές από το γονιδιακό πλιάτσικο στα τροπικά οικοσυστήματα, αγαπημένα των μεγάλων φαρμακευτικών εταιρειών) μέσα στον ίλιγγο του πρωταθλητισμού τους. Άλλο να φοράς τα παπούτσια του Air, κι άλλο να «φοράς» κάποια γονίδια του Jordan – θα γίνει κι αυτό σου υπόσχονται! Από τον θρίαμβο στη συντριβή. Αυτό δεν συνέβαινε πάντοτε; Κι αφήνοντας πίσω βέβαια πλέον, στη σκόνη, τη μάνα-γη άλλων πολιτισμών. Το τεχνητό εναντίον του φυσικού. Το αντίγραφο να περιφρονεί το πρωτότυπο. Το ψηφιακό πιο οικείο από την παρουσία. Γιατί τα όρια της βιοτεχνολογίας, η αμφισημία της, ξεχειλώνουν, λες και πρόκειται για τη συνεχή μετατόπιση των συνόρων, παρανοϊκή, του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Πολιτισμός που δεν ενδιαφέρεται και πολύ, εδώ που τα λέμε, για το τι εστί πλέον φύση ή φυσικό (το διαπραγματεύεται ως ένα *βάναυσο*/ακατέργαστο εμπόρευμα) ή για την «αλήθεια» (όπως κάποτε, προλάβαινε, ένας Νεύτωνας ή ο Δημόκριτος), *αλλά για το αποτέλεσμα και μόνο*: την προχειρότητά του. Και δεν εννοούμε μόνο την αξία χρήσης κάθε μεγάλου επιτεύγματος, που είναι βέβαια πρωτίστως συνυφασμένο με τη στρατιωτικοποίηση της τεχνο-επιστήμης (όπως ξεκίνησε και το Ίντερνετ, πριν το δώσουν στις τράπεζες, την πελατεία και το «κοινό»), ούτε πώς πέφτουν απ’ τα σύννεφα, πλάι στα χάιτεκ οπλικά συστήματα, τα βιο-όπλα της γενετικής, η χαρτογράφηση από την Γκουγκλ, του ανθρώπινου γονιδιώματος για καλούς σκοπούς, και… Ποιος θα σταματήσει ποιον; Γιατί και «απλώς» να εκμεταλλεύεσαι και να καταστρέφεις συστηματικά για λόγους Ανάπτυξης τη φύση, τα ξέρετε, μοναδική πρωτοτυπία, του παρόντος πολιτισμού, το βιασμένο κλίμα το νερό και τον αέρα, και βέβαια αυτά που τρώμε (λες και… στον Άρη ή κάποιο εξωπλανήτη θα είναι και εφικτά και καλύτερα – άλλη μεγάλη ονειραπάτη κι αυτή), κι ύστερα ως διεστραμμένος να βάζεις τα

εργαστήρια να ψάχνουν αντίδοτα για τις αναπόφευκτες «παράπλευρες απώλειες» και τις ολοκαίνουριες ασθένειες, ε αυτό καταντάει ανωμαλία του πάλαι ποτέ ενστίκτου της επιβίωσης. Που ακόμα κι έτσι, φαίνεται, καλά κρατεί. Εκτός εάν ήδη είναι στο στάδιο των κλινικών δοκιμών, το… αντίδοτο στην πολύτιμη θνητότητά μας. Στον μοναδικό μας θάνατο. Ή τουλάχιστον στον φόβο του. Δεν θα πάρουμε.

*

Ο Ορέστης πάντως, εκδικούμενος τη δολοφονία του πατέρα του, καθιερώνοντας την πατριαρχία αντί της μέχρι τότε μητριαρχίας, στην Αργολίδα κατακρατούσε τις Ερινύες κι όχι στη Wuhan. Ενώ κατά μία ειρωνεία της συγκυρίας, στο γαλλικών προδιαγραφών ύψιστης βιο-ασφάλειας (και με επιπλέον αμερικανική χρηματοδότηση – το αν ετηρούντο τα μέτρα και από ποιους θα μας το δείξει [;] ή όχι ο νέος «ψυχρός πόλεμος») Ινστιτούτο Ιολογίας της Κίνας, με τη μεγαλύτερη τράπεζα ιών της Ασίας και την υψηλότερη εξειδίκευση τουλάχιστον στον SARS, και οι δυο πρωταγωνίστριες είναι γυναίκες. Και η διευθύντρια, και κυρίως η αναπληρώτριά της, που την φώναξαν εσπευσμένα από ταξίδι κι αφού είχε ξεσπάσει το πρόβλημα, η διάσημη στην επιστημονική κοινότητα ως τοπ «Bat Woman» Σι Ζενγκλί, και η οποία μας έδωσε πρώτη το γονιδίωμα του SARS–CoV-2 και μετά… αυτο«φιμώθηκε». Δηλαδή αυτοί που επινόησαν εργαστηριακά, επιστήμονες μάλλον καλοήθεις -αν και κακοήθεις να ήσαν λίγο μας ενδιαφέρει εδώ-, αυτόν τον ιό, και… τύψεις να είχαν, τις φίμωσαν. Όπως τύψεις βέβαια δεν είχαν και οι Αμερικανοί (κι οι Ελβετοί, εκτός απ' τους Κινέζους) που ήδη από τον Νοέμβριο του 2015, όπως έχει δημοσιευθεί, πέτυχαν να κατασκευάσουν μετάλλαξη του SARS για επιστημονικούς ή άλλους λόγους. Είτε δηλαδή ψοφάς για μια «φυσική» σούπα νυχτερίδας (δεν βρέθηκε ακόμη το ενδιάμεσο ζώο-ξενιστής) είτε κατασκευάζεις τον ιό εργαστηριακά και σου ξεφεύγει, το τωρινό επακόλουθο λίγο αλλάζει. Η λογική όμως λέει ότι *ο ιός και ξέφυγε και μεταλλάχτηκε στη συνέχεια (στην Ιταλία)*… Πρώτη φορά δηλαδή το αρχικά συνωμοσιολογικό, το α-φύσικο, είναι και το πλέον λογικό.

Μόνο που η όποια «συνωμοσιολογία», κατά τη γνώμη μας δεν αρχίζει, αλλά τελειώνει εδώ. Ο ίδιος ο τερατώδης πολιτισμός μας, ο πρώτος και ο μόνος με μονοθεϊσμό του την Οικονομία, ήδη εκμεταλλεύεται *ευκαιρίας δοθείσης* τις ίδιες του τις αδυναμίες, μαθαίνει να αναδιαρθρώνεται πιο βρώμικα κι από τους νόστιμους ιούς των «άγριων» ζώων – μεταλλασσόμενος εξίσου τάχιστα. Αλλά να εξηγούμαστε πρώτα:

Το DNA του SARS–CoV-2 είναι νυχτερίδας (θυμηθείτε τον… Δράκουλα, αλλά και τον Έμπολα στην *αποψιλωμένη* Αφρική) και έχει στη θέση του γονιδίου για την πρωτεΐνη Spike την ακολουθία του γνωστού SARS που «δένεται» στα ανθρώπινα κύτταρα… (Wu at al. (2020), Nature, Vol. 579, σ. 265, αρχές Φεβρουαρίου). Παρατήρησαν, ήδη λοιπόν, ότι η ακολουθία της Spike, και μπροστά και πίσω (στο γονιδίωμα), έχει προστεθεί τ ε χ ν η τ ά (δεν θα σας μπλέξουμε με την «περίεργη» ανάγνωση άλλων papers άλλων επιστημόνων, ακόμα και του MIT, αλλά το συμπέρασμα σχεδόν δεν αμφισβητείται). Και ότι επιπλέον, μέσα στην ίδια περιοχή υπάρχει μια μικρή ακολουθία (δεν υπήρχε στον SARS, 4 αμινοξέα) που αναγνωρίζεται από μια άλλη πρωτεΐνη, την furin, και «δένει» τον ιό και σε πολλά άλλα κύτταρα πλην αυτών της αναπνευστικής οδού (Wang et al, Virologica Sinica, μέσα Μαρτίου)… Δηλαδή, ήδη κατά τους πλέον ενήμερους ερευνητές-επιστήμονες, δεν εννοώ τύπου Ιωαννίδη ή Δασκαλάκη, η πιθανότητα να είναι ο ιός αποτέλεσμα φυσικών γεγονότων είναι σχεδόν μηδενική. Πράγμα που το υποπτευόμασταν άλλωστε οι περισσότεροι.

Και αυτό το γνωρίζουν και οι Αμερικανοί και οι Κινέζοι, ακόμα και ο Μητσοτάκης και ίσως όλες οι κυβερνήσεις του κόσμου.

*

Εξ ου και τα δρακόντεια μέτρα του κινεζικού κράτους πάραυτα (παραήταν σύμπτωση να βρίσκεται στη Wuhan το αρμόδιο Ινστιτούτο Ιολογίας), μια και κανείς δεν ήξερε ακόμη στην πραγματική ζωή -ούτε οι Κινέζοι, που ετοίμαζαν την πρωτοχρονιά τους- τον βαθμό επικινδυνότητας του κατασκευασμένου ιού – ούτε

τη μεταδοτικότητά του. Και πάντως, είτε οι Κινέζοι είτε οι Υπηρεσίες άλλων χωρών, το έστειλαν το μήνυμα σε κάποιες κυβερνήσεις, μάλλον και στη δική μας.

Έτσι, στην Ελλάδα ο Μητσοτάκης αντέδρασε γρήγορα και άμεσα, κυρίως γιατί γνώριζε βέβαια το ξεχαρβάλωμα και την υποβάθμιση -που ο ίδιος είχε προπαγανδίσει- του Κρατικού Συστήματος Υγείας και δεν ήθελε να χρεωθεί ένα νέο «Μάτι» εις τη νιοστή (αποφασιστικό στις προηγούμενες εκλογές), αλλά και γιατί έτυχε η χώρα εκτός απ' το να συνορεύει με την Ιταλία να διαθέτει και εξαιρετικούς γιατρούς του είδους.

*

Κι εδώ αρχίζει το πανηγύρι των μονοθεματικών και τρομολάγνων ΜΜΕ (άλλη σπουδαία τεχνο-επιστημονική πρόοδος αυτή, που καταργεί τη μέρα και τη νύχτα), αλλά και του προαναγγελθέντος χρονικού μιας μεγάλης ύφεσης -χειρότερη αν η πανδημία απλωνόταν ανεξέλεγκτα-, που ευκαιρίας δοθείσης πλέον προεξοφλήθηκε γιγάντια – θα δούμε. (Σίγουρα και για να προκαταλάβουν κάποιοι για τη μισοτιμής εργασία που επιδιώκουν, τη «μερική κανονικότητα» που διακηρύσσουν.)

Από τη μια, λοιπόν, το «εκτάκτως» (του έγινε φαίνεται συνήθεια) πατερναλιστικό/ολοκληρωτικό Κράτος – πρόκειται άλλωστε περί πλεονασμού, περί ταυτολογίας… (ποιο κράτος θέλει άρρωστους τους εργαζόμενούς του και κορωνοκοινωνίες;). Κι από την άλλη ο διασυνδεδεμένος πληθυσμός: σε αναγκαστική αυτο-πειθαρχία, αποκλεισμένος ο ένας από τον Άλλο. Έμπλεοι ενός πάλαι ποτέ, κατά συνθήκη Ανθρωπισμού (γιατί και πεζοδρόμιο αλλάζουμε, κι ούτε δεχόμαστε επισκέψεις), τον Διαφωτισμό τον έχουν αναλάβει τα κανάλια. Όσο και η καταιγιστική ολοκληρωτικού τύπου προπαγάνδα – στην άγνωστη αναδιάρθρωση που επίκειται, ιδίως του φόβου. (Γνώριμος στον νεοέλληνα, αν μη τι άλλο λόγω της προηγηθείσης κρίσεως, και των πολλών φαρμάκων…). Κι ενώ το 1957 όπως και το καλοκαίρι του '68 -όλα ξεχνιούνται, ως γνωστόν!- οι επιδημίες της λεγόμενης τότε «ασιατικής γρίπης» (από την Κίνα και το Χονγκ Κονγκ), και πολλαπλάσια απ'

ό, τι σήμερα θύματα είχαν και δεν επιβλήθηκε η τωρινή ευγένεια της απόστασης. Άλλοι καιροί… Αλλά φαίνεται ο καπιταλισμός δεν είχε τότε τόση ανάγκη όσο σήμερα να πάει για λίγο διακοπές.

Επ' ευκαιρία, καλό είναι να θυμόμαστε πότε-πότε ότι κατ' ουσίαν δεν υπάρχουν «άτομα» και ανεξάρτητα «Εγώ», όπως κομπάζει ο δυτικός πολιτισμός· σε καμιά κοινωνία δεν υπήρχαν (δεν συνυπάρχουν έτσι, κατά αυτόν τον τρόπο οι «ψυχές»). Άλλωστε ούτε καν στυλίτες ή Ροβινσώνες δεν υπάρχουν τη σήμερον ημέρα, ούτε καν υπερπλούσιοι που «κάνουν ό, τι θέλουν», αλλά όλοι είναι εξόχως εργαλειοποιημένοι και επιστημο-εξαρτώμενοι: συναλλασσόμενοι με την Κοινότητα. Δεν «γλυτώνει» εύκολα κανείς. Ακόμη και ένας άστεγος, ένας ναρκομανής ή ο ένας και μόνο ψυχοπαθής στην πραγματικότητα την επηρεάζει.

Κοινότητα, που εδώ και καιρό τείνει έτσι κι αλλιώς να γίνει αποκλειστικά διαδικτυακή και διασυνδεδεμένη. Και καλά η τηλεργασία. Προεξοφλείται μισοπληρωμένη ήδη. Όμως την απλήρωτη εργασία-«επικοινωνία» (τη διαφήμιση του εαυτού μας), *γιατί δεν υπάρχουν άεργοι τη σήμερον ημέρα*, που εκμεταλλεύονται καθημερινά οι μεγαλύτερες εταιρείες του πλανήτη πουλώντας τα data μας (οι ίδιες που προωθούν τη γνωστή εφαρμογή ιχνηλάτησης και εντοπισμού «του ιού»), πού τη βάζεις;

Από την άλλη, εν μέσω της ψευδούς απραξίας και της χωρίς κοινωνικές εντάσεις πλεύσης που είχαμε αυτές τις μέρες απομακρυνόμενοι από τον κορωνοϊό -και διαταξικός και υπερεθνικός-, τα περιοριστικά μέτρα πέτυχαν πράγματι και έφεραν (ως επιπλέον σπάνια ασθένεια) τη γλυκιά και προσωρινή αίσθηση της κοινότητας. Με το *μίασμα* απλώς να μετατοπίζεται από το εξ ορισμού ανήθικο Κράτος στο «ανεύθυνο Άτομο».

*

Ο μεταπολεμικός καπιταλισμός (καταχρηστικά ονομάζουμε έτσι τη μετεξέλιξη του [δυτικού] Χριστιανισμού – και πάντως αυτές οι δυο θρησκείες συναποτελούν την επικράτεια του παρόντος πολιτισμού), είτε «ιδιωτικός» είτε «κρατικός», αφότου

ανακάλυψε τα θέλγητρα του Ολοκληρωτισμού δεν τα πρόδωσε ποτέ. Σε Ανατολή και Δύση. Και ας αποκαλεί το πολίτευμά του δημοκρατία (ολιγαρχία καραμπινάτη βέβαια -αν ρωτούσες τον Αριστοτέλη- η «αντιπροσώπευση»). Κυρίως, γιατί αφότου επετεύχθη για πρώτη φορά στην ιστορία ο ολοκληρωτισμός της Οικονομίας, στο πολίτευμα και για το ποιος αποφασίζει για ποιον, θα κώλωνε τώρα;

Κι η αλήθεια είναι ότι η ακατάσχετη επικυριαρχία, επιβολή και αναβάπτιση της οικονομίας σε φανατική θρησκεία, μεταδόθηκε και μεταδίδεται πλέον όπως ένας άκρως παθογόνος/επικίνδυνος ιός. Και τουλάχιστον όσο θα μιλάμε για «παρασιτικές» οικονομίες παρεμπιπτόντως, τόσο θα επισφραγίζουμε ότι ο «νόμος του οίκου» απεδείχθη ένα υπερενεργητικό, αλλά και λανθάνον και υπεραιωνόβιο παράσιτο.

Μέσω ενός ξενιστή κάθε φορά. Γιατί προσδένεται ως παράσιτο στα κύτταρά μας. Κι ο ξενιστής αυτός, εκτός από τις θαυμαστές τεχνο-μόδες των ημερών μας, συνήθως εξακολουθεί να είναι το νεότερο Κράτος. (Η μεγάλη επιδημία της πανώλης λίγους αιώνες πριν, του εξασφάλισε την καλύτερη πρόσβαση/πρόσδεση από τότε.) Αυτό που ήδη παίρνει πάλι στις πλάτες του, όπως και το 2008, την αναδιάρθρωση μέσω πανδημίας.

Κι όχι διότι ο οργανισμός μας ήταν κανένας παρθένος (στους φυσικούς κι αφύσικους ιούς) αλλά γιατί έτσι έμαθε να τρέφεται η ανθρώπινη αρρώστια. Κυρίως δια της εθελοδουλείας, αναθέτοντας την τεχνική μας υπεράσπιση στους επιτήδειους (λες κι είναι όλα το ίδιο). Παρότι και λίγη καταστολή πότε-πότε δεν βλάπτει. Παράλληλη προφανώς με την εσωτερίκευση του κράτους, του κατεξοχήν αδηφάγου τόπου εξουσίας, που πολλαπλασιάζεται ασύστολα προς όφελός του (χρησιμοποιώντας και μεταστρέφοντας το δικό μας γονιδίωμα). Κι ακολουθεί η τηλε-επιτήρηση κι η αυτο-επιτήρηση.

Και επειδή ορισμένοι μιλούν για *αυτοπεριορισμό*, όπως είχαμε στην Αθήνα των αρχαίων τραγικών ας πούμε, και δεν εννοούν, να υποθέσουμε, την τωρινή παραίτηση από τα ουκ ολίγα βασικά της

ύπαρξης – … *καμία σχέση*. Όπως και δεν έχει σχέση η πετυχημένη κατάργηση του Δημόσιου Χώρου στον δυτικό κόσμο (κατακτημένος από το κράτος και τα μήντια), που τώρα με την αναγκαστική καραντίνα ξαναβγαίνει γυμνή στο σκληρό φως. Άλλο ο οίκος στους Αθηναίους τότε και τελείως άλλο στους ιδιώτες/δυτικούς σήμερα, που βέβαια αυτούς τους τρεις Χώρους *της πόλεως* «δανείστηκαν»: τον οίκο, την αγορά (<αγορεύειν – όχι… markets) και την εκκλησία (την αποφασιστική λαϊκή συνέλευση!, τότε) – και είδαμε πώς τους κάνανε, τους κάνουν, σαν τα μούτρα τους, αφανίζοντας τον Δημόσιο. Γιατί άλλο το κράτος κι άλλο το δημόσιο, βέβαια.

*

Και να που φθάσαμε επιτέλους στο μέλλον.

Έτσι κι αλλιώς «κανονικότητα» με τέως κανόνες μέχρι το εμβόλιο (εάν βρεθεί) δεν μπορεί να υπάρξει. Κι η εκ των πραγμάτων αναδιάταξη, ήδη εξύψωσε την Υγεία -ως κατεξοχήν τεχνικό ζήτημα!- στο βάθρο του νικητή. Γιατί εκτός των άλλων σχετίζεται (αρχαιόθεν) καλύτερα με τον φόβο, το πλέον πρόσφορο προς διαχείριση εργαλείο Ισχύος. Κι η εξουσία *των αλγορίθμων* προφανώς θα αναβαθμίσει κι άλλο τον υγειονομικό φόβο – ως τον πλέον προνομιούχο στο άμεσο μέλλον.

Με μεγάλη χαμένη την ελευθερία. Και ίσως τρίτο το καταϊδρωμένο διαδικτυακό… φλερτ – η τέταρτη μεγάλη αξία, το περί δικαίου αίσθημα, δεν φαίνεται να ενδιαφέρει για την ώρα… Οι αξίες σίγουρα αλλάζουν.

Κάπως όπως και τα futures, το διαρκώς μετατοπιζόμενο όριο του συστήματος. Γιατί από πότε ένα σύγχρονο κράτος, το αμερικανικό, το κινεζικό, το ελληνικό, ενδιαφέρεται τόσο πολύ για την υγεία των Ξενιστών που χρησιμοποιεί, των εργαλείων του; (Και όχι μόνο γιατί προτιμά βέβαια τους «υγιείς» για εργαζόμενους, αυτό στην Γερμανία είναι νομοθετημένο – η «παραγωγή» δεν είναι η δουλειά του;) Από το 1648 πάντως, τη συνθήκη της Βεστφαλίας, ή τη Γαλλική Επανάσταση που καθιέρωσε

τα σύγχρονα έθνη-κράτη, δεν το ‘χαμε ξαναδεί. Και αν κρίνουμε κι απ’ την αυτοχειρία, που ανέκαθεν απαγορευόταν (η ζωή ανήκε στον θεό ή στον Βασιλιά) και τύγχανε και τιμωρίας (κατάσχεση περιουσίας, για παράδειγμα), μάλλον αυτή η τρομερή νεωτερική Μηχανή (που βέβαια, η εξουσία καθεαυτή είναι η δουλειά της) προκειμένου να προλάβει τα ιικώς χειρότερα -ακόμη και την επιδημική απελπισία του πληθυσμού- αναλαμβάνει πλέον τις ευθύνες της: εδώ κυριολεκτούμε. Αυτή και θα κηρύσσει με διαγγέλματα το Δικαίωμά της στη ζωή και τον θάνατο των υπηκόων, θα απαγγέλλει τις ελευθερίες τους («πρόκειται για πόλεμο» είπαμε), και θα ολοκληρώνει τσάτρα-πάτρα τον εργασιακό/τεχνικό τους προορισμό. Γιατί εκεί που ο θάνατος και η θνητότητα για τις θρησκείες ήταν ένα λάφυρο, σήμερα για την τεχνο-επιστήμη αποτελεί *απλώς τεχνικό ζήτημα*. Που οφείλει να επιλύεται. Και χωρίς καν να προνοεί κανείς πρώτα για τη σύγχυση παραλογισμού και αρρώστιας. Ή έστω μηχανικής υπερβολής ενός πολιτισμού ολόκληρου.

Οπότε το μέλλον του Κράτους, ελλείψει άλλου θεσμού (μην ξεχνάμε ότι ούτε η τεχνητή νοημοσύνη ούτε οι γνωστές πέντε Tech Giants θεσμίζονται), διαγράφεται εκ νέου λαμπρό. Ακόμη και η εργαλειοποιημένη παγκοσμιοποίηση («ο αμερικανικός 20ός αιώνας» κατά Κλίντον) τηρεί στάση αναμονής στη συμπληρωματική βέβαια επέλασή του.

Αυτό δεν θα κόψει -με τις περίεργες κεντρικές τράπεζες- το νέο «άπειρο» χρήμα, μετά το θεόσταλτο ξεφούσκωμα; Αυτό και θα το μοιράσει στους ημέτερους. Αυτό δεν θα επανεκκινήσει τα νέα, γιατί περί αυτού πρόκειται, Χρέη; Από τη μελλοντική! –reset στην κακοπληρωμένη- εργασία πάλι, προφανώς.

Τα φέρετρα κι οι αναπνευστήρες δηλαδή, κι ακόμη περισσότερο η εικονοποίηση του θανάτου, του(ς) άνοιξαν την όρεξη.

*

Ναι αλλά σε ένα *υπερχρεωμένο* στη σκοτεινή ύλη μέλλον, ποια θα είναι η ζήτηση μετά την ουρανοκατέβατη, παγκόσμια καραντίνα

που επέφερε η Covid-19; Θα «ξέρουν» τα χρηματιστήρια να την προεξοφλούν ή ο ρόλος τους δεν θα είναι πια ο ίδιος; Αυτά και άλλα ερωτήματα, μας κάνουν να πιστεύουμε το αντίθετο από αυτά που «προβλέπουν» οι συνωμοσιολόγοι, οι ντετερμινιστές κι οι θεολόγοι. *Γιατί όσο οπορτουνιστής είναι ο SARS–CoV-2, και είναι, τόσο οπορτουνιστική είναι και θα είναι και η Οικονομία*.

Γιατί μπορεί καλύτερη ευκαιρία για ορισμένους (αλλά αυτό συμβαίνει πάντοτε) από την εκμετάλλευση μιας πανδημίας για το 2020 να μην διαφαινόταν… Μια και η αθεράπευτη κρίση υπερσυσσώρευσης συνεχίζει ακάθεκτη (δεν αρκούσε να επαναληφθεί το 2008), και τα ποσοστά κέρδους κάποιων πολλών έγλειφαν πάτο (αντίθετα οι Λάρρυ Πέιτζ μέχρι πού να φτάσουν τον δείκτη;), και επιπλέον το εμπόρευμα/χρήμα εδώ και μια διετία διαπραγματεύεται με αρνητικά επιτόκια και πρόσημα… Οπότε με ένα ξεφούσκωμα και μια ιού θέλοντος *καταστροφή και χρεών και κεφαλαίου και εργασίας*, θα γίνει reset χωρίς πολλά-πολλά. Απλώς ο καπιταλισμός δεν μας είχε συνηθίσει να ζητάει λίγες διακοπές πρώτα. (Κι έρχονται σίγουρα κι άλλες επιδημίες – η μπίζνα αυτή έχει μέλλον). Ιδίως εξαιτίας ενός τόσο δα «αόρατου» και άγνωστου μη έμβιου όντος, με μάλλον μέτρια επικινδυνότητα.

*

Μέχρι να ορθοποδήσει η «μερική κανονικότητα», η καχυποψία για τον μολυσμένο διπλανό, η ψιλοαπαγόρευση για ομαδοποιήσεις και πλήθη, επιβάλλεται. Θα είναι παρούσα.

Γιατί και πού να τα βάλεις με τον συνεχώς μεταλλασσόμενο κορωνοϊό, ενός εξ αποστάσεως διαδικτυακού καπιταλισμού; Την ακατάσχετη οπτικοποίησή του.

Εδώ όμως φθάσαμε σε μια μικρή αλήθεια. Που αφαιρεί όλα τα επιχειρήματα όχι μόνο από τους ντετερμινιστές αλλά κι από τους παραζαλισμένους απ’ τον εργαλειοποιημένο φόβο θανάτου. Ποια «Μπίλντερμπεργκ» και ποιο «Νταβός» θα ρίσκαρε ποτέ, για μια επείγουσα έστω αναδιάρθρωση, τη γενίκευση ενός πιθανού

ανεξέλεγκτου διαλόγου (σε ζητήματα «ζωής και θανάτου» – κι όχι κατ’ ανάγκη με τα κέντρα εξουσίας), στα restart και τα reset της επόμενης μέρας;

Ιδίως τώρα που οι οικόσιτοι έχουν επιτέλους χρόνο – ακόμη και για να σκέπτονται.

*

Βέβαια, οπωσδήποτε εξακολουθούν να υπάρχουν γύρω μας πολλά και χειρότερα δεινά από αυτά της Covid-19. Δεν άλλαξε ο κόσμος σε δυο μήνες. Σίγουρα και σωματικά, και σπλαγχνικά.

Από όλα τα «*δεινά*» όμως, το *δεινότερον* ήταν και είναι ο άνθρωπος. Οι ίδιες του οι κατασκευές-τιμωροί. Οι κατασκευές του οι θεοί. Η αχώνευτη θνητότητά του. Η αναίδεια κι η απληστία του απέναντι στη φύση, κι η ακόμα πιο αχώνευτη φθορά του.

Κι όπως ο δούλος έτρεμε κάποτε μπροστά στον θάνατο, έτσι και ο δυνάμει ελεύθερος θα έχει να δώσει καινούριες μάχες τους επόμενους καιρούς: ευκαιρίας δοθείσης.

Μήπως και καθιερώσει τον δικό του δημόσιο χώρο.

Αθήνα, 30 Απριλίου 2020

* Τελευταίο του βιβλίο το «ΟΜΟΚΕΝΤΡΑ και Εφαπτόμενα» (εκδ. Βιβλιοπέλαγος, 2019).

Η χαρά του Νεοδημοκράτη και της Νεοδημοκράτισσας

του Νώντα Σκυφτούλη

Η πρόθεσή μου ήταν να μιλήσω για τον Πολιτισμό και την Κοινωνιολογία, αλλά θεώρησα ότι είναι πιο εύκολο να απλοποιήσω τους συλλογισμούς και να περάσω τα μηνύματα μου, μιλώντας για τον άνθρωπο-Νεοδημοκράτη, τον οποίο γνωρίζω πολύ καλύτερα από οτιδήποτε άλλο. Πώς είναι δυνατόν, εξάλλου, να γλυτώσεις από τον Νεοδημοκράτη στα Εξάρχεια, στο καφενείο, στη γειτονιά, στο γήπεδο – κι αν τύχει και είναι Αεκτζής ή Παναιτωλικός μέχρι και κολλητός γίνεσαι. Άσε που και στο Nosotros να κλείσεις ραντεβού, έρχεται πιο άνετα από το να έρθει μέλος άλλης αναρχικής ομάδας. Στο δε κουρείο δεν τον γλυτώνεις σίγουρα, κι αυτό κρατήστε το. Ο Νεοδημοκράτης θα σε πάει στα μπουζούκια και θα νιώσει γοητευμένος που τον συνοδεύεις αλλά και χαρούμενος σαν να βγάζει υπόσχεση σε γκόμενα για μια νύχτα στο Καν-Καν· και ακόμα περισσότερο που θα την πει στους πορτιέρηδες και στον μαιτρ, οι οποίοι προτιμούν -τι άλλο!- Πασοκτζήδες, αυτό το αίμα των μαγαζιών, που και στην παρακμή τους ακόμη είναι η ενάτη συμφωνία της Ποσειδώνος και της Ιεράς Οδού και στο τέλος Ιφιγένεια, από μόνοι τους.

Είναι αλήθεια ότι οι Νεοδημοκράτες, από τον Καραμανλή και ύστερα, έχουν πάρει τον αέρα του Πασοκτζή κατά 40% και αυτό δεν είναι λίγο πράγμα. Αυτοί οι δύο είναι από άλλη πάστα ανθρώπου που λέει ο Στάλιν. Με Συριζαίο δεν πας στα μπουζούκια, γιατί η αλήθεια είναι ότι θα βγεις πρεζάκιας ή θα ψάχνεις για κανένα φίλο ψυχολόγο με μεταπτυχιακό. Ο Πασοκτζής είναι ο άρχοντας ο αυτόνομος. Αυτόν τον ακολουθείς και δεν έχει ανάγκη κανέναν, γιατί συγκεντρώνει όλους τους ρόλους – από Χρηματιστήριο, ΕΥΔΑΠ μέχρι ΕΛΤΑ και στο πιο αστικό ΓΣΕΕ, ΤΕΕ και βάλε. Αλλά ας μη παρασυρόμαστε, τώρα μιλάμε για τον Νεοδημοκράτη. Ο Νεοδημοκράτης είναι, λοιπόν, πάντα ένας χαρούμενος και αισιόδοξος άνθρωπος, ρεαλιστής μέχρι εκεί που δεν παίρνει άλλο και είναι απολύτως σίγουρος ότι στις κηδείες πρέπει να κλαίμε και στους γάμους να γελάμε. Άλλη λύση δεν υπάρχει, και αυτό το δυϊστικό ζεύγος τον ακολουθεί είτε στη συζήτηση για τα δύο φύλα είτε για τις δύο ομάδες είτε για τις δύο τάξεις. Σε αυτόν τον τρόπο σκέψης του οφείλει και την ανακήρυξη του -σε ευρωπαϊκό επίπεδο- στον καλύτερο εραστή.

Καλύτερο όχι από τον αριστερό, εκεί είναι μηδενικός ο ανταγωνισμός, αλλά κι απ' αυτόν ακόμα τον σοσιαλδημοκράτη – αυτόν θα εννοούν και όχι τον έλληνα Πασοκτζή, τον άνθρωπο sex machine.

Αλλά σε γενικές γραμμές και στα πολιτικά επιχειρήματα έχει δίκιο. «Ψηφίζω ΝΑΙ στο δημοψήφισμα γιατί οι αριστεροί είναι μπέρδεμα και με τις ασυναρτησίες τους θα μας καταστρέψουν». Δίκιο! «Συμφωνώ σε όλα με τον Νώντα εκτός από τις μαλακίες που λέει για το κράτος. Εδώ ένα τροχαίο έχουμε κι αν δεν έρθει ο τροχονόμος θα σκοτωθούμε μεταξύ μας». Δίκιο! «Όλα τα δάχτυλα δεν είναι ίδια». Δίκιο. «Καλά, ρε Νώντα, με τόσο πάθος που έχεις ρίξτο αλλού, ρε χαζέ, να τα κονομήσουμε». Δίκιο!

Τώρα με τον Κορωνοϊό, ο Νεοδημοκράτης ζει το μύθο του. Όχι τόσο που ζει έγκλειστος αλλά που το κράτος αποφασίζει και προστάζει τα μέτρα περιορισμού. Επιτέλους, έστω και σε αυτές τις συνθήκες, υπάρχει κράτος. Ο Νεοδημοκράτης είναι ο τύπος που είναι διατεθειμένος να παραχωρήσει αρκετά από τα ατομικά δικαιώματά του στο κράτος προκειμένου να εξυπηρετηθεί η οικονομία και η ασφάλεια – και εν προκειμένω η υγεία. Η στάση του αυτή δεν είναι για εθνικούς λόγους, τους οποίους έχει χεσμένους -και το έχει αποδείξει αυτό- αλλά γιατί του διασφαλίζει την ιδιωτική του οικονομία όπως αυτός την ορίζει. Ο Νεοδημοκράτης θα βγάλει πρώτος τα λεφτά στο εξωτερικό, είναι μαέστρος στη φοροδιαφυγή κι ας λέει για το έθνος και για την Ελλάδα τη μεγάλη, μέσα-μέσα. Αυτά είναι για να κατεβαίνει το φαΐ ευχάριστα και χωρίς ενοχές. Ο Νεοδημοκράτης καυλώνει κυριολεκτικά με τα έκτακτα διατάγματα και τις έκτακτες ανάγκες, αρκεί το κράτος να έχει τον πρώτο λόγο. Δεν θα κατέβει ποτέ στο δρόμο, εκτός αν πάει σε πορεία συνταξιούχων του ΠΑΜΕ με το φιλαράκι του που είναι ΚΚΕ για περίπατο.

Του αρέσουν οι προσταγές του κράτους και η δυνατότητα του κράτους να εφαρμόζει τους νόμους κι αυτό γιατί είναι υπάκουος. Αυτό το τελευταίο έχει μια διπλή σημασία· δεν είναι απλό πράγμα να είσαι υπάκουος. Αφενός μεν είσαι νόμιμος, αφετέρου δεν φέρεις καμιά ευθύνη, διότι τα όποια λάθη δεν τα χρεώνεσαι

εσύ αλλά το κράτος ή ο ηγεμόνας που τα αποφάσισε. Αυτά τα είπε ακόμα και ο Καρλ Σμιτ στη Δίκη και απαλλάχτηκε. Η υπακοή λοιπόν είναι το σωτήριο χαρακτηριστικό της ανάθεσης και έτσι αυτό που μένει στον Νεοδημοκράτη είναι να περνάει καλά και να τα κονομάει. Το προβληματάκι εδώ είναι ότι έτσι μετατρέπεται σε κλασσικό θύμα ολοκαυτώματος και μπορεί να μας συμπαρασύρει κι εμάς ο μπαγάσας. Αλλά ας είναι! Κάτι θα βρούμε να γλυτώσουμε, γιατί αυτές οι συνθήκες είναι για μας και όχι γι αυτόν. Θα τον βοηθήσουμε εμείς τότε να γλυτώσει, αλλά πολλοί θα προτιμήσουν την υπακοή στην ιεραρχία, κι εμείς θαύματα δεν μπορούμε να κάνουμε.

Ασφαλώς είναι δημοκράτης! Στο δίλημμα σοσιαλκομμουνισμός ή δημοκρατία είναι με τη δημοκρατία πράγματι. Και το κόμμα είναι δημοκρατικό. Στο δίλημμα δημοκρατία ή ασφάλεια, δημοκρατία ή οικονομία, εκεί θα στριμωχτεί λιγάκι. Για να μη βάλουμε πιο σύνθετα για μας διλήμματα όπως περιβάλλον ή οικονομία, πολιτισμός ή κλαρίνα, αρχαιολογικό συμβούλιο ή επένδυση, που είναι ένα εύκολο πλακωτό κι όχι διλήμματα για τον Νεοδημοκράτη.

Με τον Κορωνοϊό, ο Νεοδημοκράτης απέδειξε ότι είναι πράγματι Νεοδημοκράτης σε βάθος και αυτός είναι ο λόγος που το κόμμα αλλά και η κυβέρνηση, όχι μόνο επιβράβευσαν την στάση του, αλλά είναι και οι πρώτοι που ευνοήθηκαν από τα αρχικά μέτρα χαλάρωσης – και καλώς έγινε αυτό.

Κουρεία, κομμωτήρια, κέντρα αισθητικής και ασφαλώς οι εκκλησίες. Εδώ το υποκείμενο της Νέας Δημοκρατίας ξεπερνάει τα εκλογικά ποσοστά. Πολλά τα παραδείγματα:

Εμφυτεύσεις Μαλλιών. Οι Νεοδημοκράτες σε αυτό είναι μανούλες. Δεν είναι μόνο ότι αποτελούν τις ορδές των πελατών, αλλά είναι και οι ιδεολογικοί φορείς της εμφύτευσης, και, μάλιστα, πολλές φορές στελέχη του κόμματος προμοτάρουν, διαφημίζουν, ακόμη και από την τηλεόραση, την εμφύτευση. Εδώ ο αντιπρόεδρος του κόμματος πουλάει βιβλία στην τηλεόραση, παίρνοντας την παραδοσιακή δουλειά των ομονοιακών πάγκων (500δρχ με άδεια,

800δρχ χωρίς άδεια), στην εμφύτευση θα κωλώσουμε που είναι και για αρχόντους;

Ένα από αυτά τα στελέχη της Νέας Δημοκρατίας, χρόνια στη διαφήμιση της εμφύτευσης, θεώρησε ότι σαν επώνυμος πλέον μπορεί να γίνει δήμαρχος Πετρούπολης, αλλά εδώ δεν είναι δημοφιλές το εμφυτευτικό κίνημα, οπότε πήρε το 15%, βγήκε τριτοτέταρτος, και κέρδισε ο κομμουνιστής με τα λίγα μαλλιά κι αυτά γενικευμένης απροσδιοριστίας.

Ακολουθούν οι βαψομαλιάδες, πρώην Πασοκτζήδες ασφαλώς, που μαζί με τους Νεοδημοκράτες που τους μιμήθηκαν, δεν είναι και λίγοι. Αυτοί δεν δικαιούται να είναι από τους πρώτους που θα έπρεπε να ευνοηθούν; Ήταν δίκαιο κι έγινε πράξη.

Το δώρο για τις Νεοδημοκράτισσες (όμορφες και συμπαθείς) ήταν το άνοιγμα των κομμωτηρίων και των κέντρων αισθητικής. Δεν θα μιλήσουμε για τις νέες, εκεί δεν μας παίρνει, αλλά γι’ αυτές που μας παίρνει και αυτές δεν είναι άλλες από τις ξανθιές 65άρες του Παλαιού Φαλήρου, που οι περισσότερες είναι και μέλη του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας. Και δεν είναι μόνο τα μαλλιά· είναι τα μπότοξ, η αποτρίχωση (πουρνάριασαν 2 μήνες τώρα), τα πάντα όλα είναι. Φαντάζεστε πώς θα είναι το πρωί και κάθε πρωί επί δύο μήνες τώρα αυτές οι του Παλαιού Φαλήρου, που τις χαρακτηρίζει και μια εξαλλοσύνη σαν πολιτικά ερωτευμένες με τον Κώστα Καραμανλή; Δεν έχουν όλες στη Νέα Δημοκρατία την αντισεξιστική, και ασεξουαλ για άλλους, στάση της αμίλητης επί 3 μήνες κ. Μενδώνη του πολιτισμού, ας πούμε!

Με όλο αυτόν τον καλλωπισμό οι Νεοδημοκράτες και Νεοδημοκράτισσες θα είναι έτοιμες να πάνε για την ατομική τους λατρεία στην εκκλησία. Παίζει μεγάλο ρόλο η εκκλησία στη ζωή τους. Εκεί μπροστά στις εικόνες θα προσευχηθούν να πάει καλά το μαγαζί, να πάθει καρκίνο το τάδε στέλεχος και σε θαυματουργική εικόνα θα πετάξουν πάνω τις μετοχές για να πολλαπλασιαστούν, όπως τα ψάρια παλιότερα. Οι πιο γνήσιοι θα πάνε και σε κανέναν εσπερινό. Και παρά το γεγονός ότι αποκλείστηκε η εκκλησία να κάνει θαύματα επί Κορωνοϊού, ο κ.

Τσιόδρας έδωσε και εδώ το παράδειγμα ότι η εκκλησία και η Νέα Δημοκρατία είναι σταυραδέρφια

Όλο αυτό το υποκείμενο έπρεπε να εξυπηρετηθεί. Και ο κ. Τσιόδρας δεν είναι χαζός που είπε να ανοίξουν τα κομμωτήρια για λόγους υγιεινής αλλά και η ατομική λατρεία για τους ίδιους λόγους. Διότι η υγεία δεν είναι μόνο σωματική αλλά και ψυχική.

Τώρα μάλιστα που οι Νεοδημοκράτες παράγουν και μάσκες, ποιος τους πιάνει και ποιος θα τους εμποδίσει για μια εμφύτευση βρε αδερφέ. Το είπαμε! Ο Τσιόδρας δεν είναι χαζός, Νεοδημοκράτης είναι κι αυτός και καλά κάνει, και μάλιστα αυτόν θα είχε και ο πρώην Ναρίτης υπουργός υγείας. Τελικά ναι στις μάσκες από τον Νταβέλη (θαυμαστής της Ολυμπιάδας του ’36), βαψομαλλιά ελεύθερα, οι ξανθιές του Φαλήρου ελεύθερες, μαζί και όλα τα κέντρα επιδιόρθωσης, που τα περισσότερα παίζουν Σαββόπουλο το ντιρλανταντά και τελευταία και την Πρωτοψάλτη. Άσχημα είναι;

Μέσα σε αυτή την κατάσταση οι άνθρωποι του πολιτισμού, της κοινωνιολογίας δηλαδή, εξαφανίστηκαν. Δεν υπάρχουν. Γι’ αυτούς οι χώροι τους είναι ανθυγιεινοί, τα θέατρα, οι συναυλίες, οι ηθοποιοί, οι ξυλοπόδαροι, οι καραγκιοζοπαίχτες, οι συναυλιάδες οι οποίοι μπορεί να είναι χιλιάδες αλλά είναι φονεύσιμοι και αόρατοι.

– Άστην τη κοινωνιολογία τώρα. Είναι τζάμπα λεφτά όλοι αυτοί, τι πολιτισμός και πράσσινα άλογα. Αυτά το ΠΑΣΟΚ τα έφερε και να που φτάσαμε. Τέλος-τέλος, είναι ΜΚΟ, αριστεροί κλπ. Ας ανοίγανε κανένα σουβλατζίδικο ρε Νώντα. Τι πολιτισμός και μαλακίες, είδες εσύ οι αναρχικοί να ζητάνε επιδότηση;

– Καλά ρε Γιώργο,* είσαι πολύ μαλάκας ή πολύ αετός, μωρ’ αδερφάκι μου. Λάμπρο, βάλτου κάτι να πεθάνει.

* (Δεξιός και Ολυμπιακός. Το χειρότερο.)

Covid-19 και Αθλητισμός: μια συζήτηση με τη Βαβυλωνία (audio)

Το Σάββατο 2 Μαΐου, στις 18:00, η Βαβυλωνία διοργάνωσε συζήτηση για τις επιπτώσεις του Covid-19 στον Αθλητισμό.

– Τι συμβαίνει με τους αθλητές και τους εργαζόμενους;
– Ποιες οι συνέπειες στην οικονομία του ποδοσφαίρου;
– Πόσο μας λείπουν τα σπορ;
– Πώς ανταποκρίθηκαν οι οπαδικές κοινότητες στην κοινωνική κρίση;

Παρεμβάσεις:
– Χρήστος Τασουλής (ποδοσφαιριστής, γγ ΠΣΑΠ)
– ΠιΖήτα (περιοδικό HUMBA)
– Χρίστος Χαραλαμπόπουλος (δημοσιογράφος-συγγραφέας)
– Πάνος Τσίκαλας (δημοσιογράφος, offside24.gr)

Η Βαβυλωνία συζητά με τον Raul Zibechi (video)

Την Τετάρτη 29 Απριλίου, η Βαβυλωνία συνομίλησε με τον ουρουγουανό συγγραφέα Raul Zibechi.

Ο κόσμος που έρχεται, μετά την πανδημία, οι σχεδιασμοί των κυρίαρχων και τα κινήματα των από τα κάτω.

*Ο Ραούλ Ζιμπέκι γεννήθηκε το 1952 στο Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης. Δημοσιογράφος, συγγραφέας και στρατευμένος διανοούμενος έχει αφιερώσει την εργασία του στη μελέτη των κοινωνικών κινημάτων της Λατινικής Αμερικής. Στην Ελλάδα κυκλοφορούν δύο βιβλία του το Αυτονομίες και Χειραφετήσεις. Η Λατινική Αμερική σε κίνηση (Ζιμπέκι, Εκδόσεις Αλάνα, 2010) και Κοινά Αγαθά και Κοινωνικά Κινήματα (Ζιμπέκι, Χάρντ, Ρέγιες, Εκδ. Συναδέλφων, 2016).